

کاربگه‌ری خویندنه‌وه‌ی خیرا له‌سه‌ر تیگه‌یشتن و زیده‌کردنی ژماره‌ی وشه‌کان

لای قوتابیانی به‌شه ناوخۆیی کچان (تویژینه‌وه‌یه‌کی نه‌زمونگه‌رییه)

مؤید اسماعیل جرجیس

به‌شی رینمایی په‌روه‌ده‌یی و ده‌روونی ، کولیژی په‌روه‌ده ، زانکۆی سه‌لاحه‌دین-هه‌ولیر، کوردستان – عیراق.

ئیمه‌یل: moaid.jarjis@su.edu.krd

بازیان ستار غفور

به‌شی رینمایی په‌روه‌ده‌یی و ده‌روونی ، کولیژی په‌روه‌ده ، زانکۆی سه‌لاحه‌دین-هه‌ولیر، کوردستان – عیراق.

ئیمه‌یل: bazyanbarznji10@gmail.com

پوخته:

ئامانجی تویژه‌ران له‌م تویژینه‌وه‌ی تاقیگه‌یه‌یه‌دا ئاماده‌کردنی پیوه‌رو به‌نامه‌یه‌که‌ بو خویندنه‌وه‌ی خیرا و کاربگه‌ری له‌سه‌ر تیگه‌یشتن و زیده‌کردنی وشه‌کان به‌پێی بیرو چوونی (تۆنی بۆزان، 2011 – 2018). ئەم به‌نامه‌یه‌ جی به‌جی کرا به‌سه‌ر نمونه‌یه‌ک که پیک هاتبوو له (14) قوتابی هاوشان له‌رووی هه‌مان ته‌مه‌ن و هه‌مان په‌گه‌زو باری کۆمه‌لایه‌تی و ئاستی خویندنیان ، وه‌ک یه‌ک کۆمه‌له‌ی تاقیگه‌یه‌ی له قوتابیانی پۆلی سییه‌می وێژه‌یی کچانی به‌شه ناوخۆیی (18) ی شوبات له زانکۆی سه‌لاحه‌دین هه‌ولیردا . گرنگی ئەو تویژینه‌وه‌ی تاقیگه‌یه‌یه‌ له‌وه‌ دایه‌ که خیرا خویندنه‌وه‌ی قوتابیانی فیره‌ شیوازی نوێ ده‌کات بو خویندنه‌وه‌ی تیگه‌یشتن و زیده‌کردنی ژماره‌ی وشه‌کان ، وه‌ وازه‌ینان له شیوازه‌هه‌له‌کانی پیشوو له خویندنه‌وه‌ی تیگه‌یشتندا که هه‌ر له منداڵیه‌وه‌ له قوتابخانه‌کان فیری ببوین که ئەمه‌ش به‌ر به‌ست بوو له‌به‌رده‌م خویندنه‌وه‌ی خیرا و تیگه‌یشتن و زیده‌کردنی وشه‌کان و سوود وه‌رگرتن له توانا و کاتدا . تویژه‌ران پشتیان به‌ست به ئاماده‌کردنی پیوه‌ریک بو پێوانی خیرا خویندنه‌وه‌ی تیگه‌یشتن و زیده‌کردنی وشه‌کان . وه‌ راستگۆیی پوه‌له‌تی و جیگه‌ریه‌تی به‌ریگی تاقیکردنه‌وه‌ی دووباره تاقیکردنه‌وه‌ی جی به‌جی کرا . ریزه‌ی راستگۆیی (100%) بوو وه‌به‌های جیگه‌ریه‌تی (91%) . تاقیکردنه‌وه‌ی پیشه‌کی به‌سه‌ر تاکه‌ گروپی تاقیگه‌یه‌ی جیبه‌جی کرا دواتر به‌نامه‌که‌ش به‌سه‌ریاندا جی به‌جی کرا و ئینجا تاقیکردنه‌وه‌ی پاشه‌کیش به‌سه‌ر ئەو گروپه‌دا جی به‌جی کرا. ئینجا دوا‌ی ئەوه‌ی که داتا‌کان به‌ شیوازی ئاماری چاره‌سه‌ر کران به‌هۆی پاکتیجی ئاماری

زانسته كۆمه‌لایه‌تیه‌كان (SPSS). ئەنجامه‌كان به‌م شیوه‌ بوون :-1. ئاماده‌کردنی به‌رنامه‌ی خیرا خویندنه‌وه 2. بوونی جیاوازی ئاماری به‌لگه‌داری له‌ نێوان به‌های نێوه‌ندی ژمیره‌یی تاقیکردنه‌وه‌کانی پێشینه‌و پاشینه‌دا له‌ به‌رژه‌وه‌ندی تاقیکردنه‌وه‌ی پاشینه‌دا به‌ پله‌ی سه‌ربه‌ستی (26) له‌ ئاستی ئاماری به‌لگه‌داری (0.001). ئەوه‌ش ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نیت که گۆراوی سه‌ربه‌خۆ (به‌رنامه‌ی خویندنه‌وه‌ی خیرا) کاریگه‌ری باشی هه‌بووه‌ به‌سه‌ر گۆراوی پاشکۆ(تیگه‌یشتن و زیده‌کردنی ووشه‌کان). وه‌له‌به‌ر رۆشنایی ئەنجامه‌کان توێژه‌ران هه‌ندی راسپارده‌و پێشینیازیان پێشکەش کرد.

وشه سه‌ره‌کيه‌کان خویندنه‌وه‌ی خیرا ، تیگه‌یشتن و زیده‌کردنی ووشه‌کان ، قوتابیانی کچ له‌ به‌شه‌ ناوخۆیی 18ی شوبات .

1. پێشه‌کی :

گرنگه‌ که‌ ئەوه‌ بزانی که‌ خویندنه‌وه‌ پشت به‌زمان ده‌به‌ستیت و به‌ته‌نها پرۆسه‌یه‌کی بێنیه‌یه‌. وه‌ قسه‌کردن شیوه‌ی بنه‌رته‌ی زمانه‌، هه‌موو کۆمه‌لیکی مرقایه‌تی زمانی قسه‌کردنی هه‌یه‌ بۆ تیگه‌یشتن له‌یه‌کتري. وه‌ بۆ ئەوه‌ی بگه‌ینه‌ خیرا خویندنه‌وه‌یه‌کی باش به‌ تیگه‌یشتنه‌وه‌ . ده‌بی ئەوه‌ بزانی که‌ خیرا خویندنه‌وه‌ چون به‌شیوه‌یه‌کی سروشتی رووده‌دات. وه‌ پێش ده‌ست پیکردن به‌ گفتوگو له‌سه‌ر خویندنه‌وه‌و کاریگه‌ری له‌سه‌ر خیرا خویندنه‌وه‌ باشته‌ر لێره‌ که‌ پێناسه‌یه‌کی خویندنه‌وه‌ بکه‌ین ، ئەویش بریتی یه‌ له‌ پرۆسیسی چاره‌سه‌رکردنی ده‌قه‌ زانیاریه‌کان بۆ تیگه‌یشتن له‌مانای هه‌ر وشه‌یه‌ک هه‌ر رسته‌یه‌ک و رسته‌ به‌ رسته‌ . نابێ ئەوه‌ش له‌بیر بکه‌ین که‌ هه‌ندی شیوه‌ی ئەده‌ب هه‌یه‌ که‌ دانهر ئاستیک له‌ ئالۆزی ده‌خاته‌ نێو ده‌قه‌کانه‌وه‌ و له‌هه‌مان کات مکوره‌ له‌سه‌ر تیگه‌یشتنی ئەو ده‌قانه‌ش. وه‌ له‌ زۆربه‌ی کاته‌کاندا ئامانج له‌ خویندنه‌وه‌ بریتی یه‌ له‌ فیربوونی شتیکی نوی ، له‌هه‌موو باره‌کاندا پێویسته‌ که‌ تیگه‌ین له‌ ووشه‌کان و تیگه‌ین له‌ په‌یوه‌ندی نێوانیان پێش ده‌ست پیکردن به‌ خویندنه‌وه‌ی خیرا . (Rayner, & et al,2016,p: 5). زه‌وی رۆژ به‌ رۆژ خیراتر ناسوریتته‌وه‌، به‌لام ئەوانه‌ی که‌ له‌سه‌ری ده‌ژین خیراتر دین و ده‌چن. ئیستا ژانیکی زۆر خیراتر له‌ رۆژگاری باپیرانمان ده‌ژین، ناچارین خۆمان بگونجینین، هه‌موو شتیکی به‌که‌مترین کات ئەنجام ده‌ین. پێوسته‌ پرسیاره‌کانی تاقیکردنه‌وه‌ خیراتر بخوینینه‌وه‌، راپۆرته‌کان خیراتر ته‌واو بکه‌ین، بۆ لیکۆلینه‌وه‌کانمان کتیبی زیاتر بخوینینه‌وه‌، خیراتر لاپه‌ره‌کانی ئەنته‌رنیته‌ سه‌یر بکه‌ین، ئەو که‌سانه‌ی خیرا ناخویننه‌وه‌ و اتا کاته‌ به‌نرخه‌کانیان به‌فیرۆ ده‌ده‌ن. له‌م روه‌وه‌ زیادکردنی خیرایی خویندنه‌وه‌تان هینده‌ گرنگه‌، که‌ راسته‌خۆ ئاستی سه‌رکه‌وتنتان دیاری ده‌کات، فیربوونی خویندنه‌وه‌ی خیرا هه‌چی له‌وه‌ که‌متر نیه‌ که‌ یه‌که‌مجاره‌ فیری خویندنه‌وه‌ بیت، له‌ریگا خویندنه‌وه‌ی خیرا قوتابی فیری ئەوه‌ ده‌بیت ده‌ست به‌رداری هه‌موو ئەم خوه‌ هه‌لانه‌بیت که‌ له‌قوناغی سه‌ره‌تایی فیرکراوین ریگرن له‌به‌رده‌م زیادکردنی خویندنه‌وه‌ به‌خیرای و تیگه‌یشتنی زیاتره‌وه‌. (ئارت، 2018، 8-9) . هه‌روه‌ها (سوزانا وئه‌وانی تر 2015, Suzanne, & et al), ئاماژه‌ به‌وه‌ ده‌که‌ن که‌ خویندن به‌شیوه‌یه‌کی گونجاو به‌دیاریکردنی ووشه‌کان و پیکه‌وه‌ به‌ستنه‌وه‌یان وپاڤه‌کردنیان ده‌ست پێ ده‌کات تا ده‌گه‌ینه‌ تیگه‌یشتنی ته‌واوی بابه‌ته‌که‌. وه‌تیۆری گشتی بۆ پاڤه‌کردنی خویندنه‌وه‌ ئاماژه‌ به‌وه‌ ده‌کات ، که‌ خویندنه‌وه‌

بۆ تیگه‌یشتن له‌بابه‌ته‌كان و هه‌سه‌نگاندنی قوتابیان به‌كارهاتوو. وه‌بابه‌ته‌كانیش به‌پێی ئاستی گونجاوی فیزبۆونی قوتابیان و توانای به‌ئاسانی خویندنه‌وه هه‌له‌ده‌بژێردران. وه‌هه‌ر بابه‌ته‌تیکي خویندن ئه‌و دوو مه‌رجه‌ی تێدانه‌بیت ، ئه‌وا ئه‌وكاته لاوازی له‌ تیگه‌یشتن ناگه‌ریندریته‌وه بۆ شیوازی خویندنه‌وه‌كه . هه‌روه‌ها (فرای ، Fry,2001) ده‌لیت خویندنه‌ری باش له‌یه‌ك خوله‌كدا (350) وشه‌ ده‌خویندنه‌وه ، وه‌ خویندنه‌ری ئاسایی له‌یه‌ك خوله‌كدا (250) وشه‌ ده‌خویندنه‌وه. به‌لام خویندنه‌ری له‌سه‌ره‌خۆ له‌یه‌ك خوله‌كدا نزیکه‌ی (150) وشه‌ ده‌خویندنه‌وه (Suzanne. & et al 2015.p:2). به‌لام پێشبرکی و نمایشه‌کانی خویندنه‌وه‌ی خیرا ده‌ریان خستوه، خیرای خویندنه‌وه ده‌کریت تا (4253) وشه‌ له‌ خوله‌كێكدا به‌رز ببیته‌وه. بۆ نمونه له‌ سالێ 2007 دا (ئان جۆنسی) پالنه‌وانی جیهانی خویندنه‌وه‌ی خیرا له‌ کتێبخانه‌یه‌کی له‌ندن له‌ به‌رچاوی 1000 که‌س توانی کتیبی هاری پۆته‌ر که 607 لاپه‌ره‌یه‌ له‌ 47 خوله‌ك ته‌واوی بکات، واتا کتیبیکی (199900) وشه‌ له‌ 47 خوله‌ك ئه‌وه‌ ده‌ر ده‌خات که (ئان جۆنسی) له‌ هه‌ر خوله‌كێكدا (4253) وشه‌ی خویندنه‌وه‌وه، ئان جۆس له‌ دوا‌ی خویندنه‌وه‌ی کورته‌یه‌کی ته‌واوی له‌سه‌ر کتیبه‌که بۆ به‌شداربووان خسته‌پوور ریکۆردی جیهانی خویندنه‌وه‌ی خیرا تا ئه‌و کاته، 3850 وشه‌ بوو له‌ خوله‌كێكدا، ناوی شین ئادامس بوو له‌ سالێ 1993 توانی کتیبیکی 300 لاپه‌ره‌ی به‌ 24 خوله‌ك ته‌واو بکات (ئارت ، 2018، ل.27).

1.1 کێشه‌ی توێژینه‌وه:

خویندنه‌وه هیمایه‌کی ناسراوه‌ مرۆف له‌ریگای خویندنه‌وه و تاقیکردنه‌وه که‌سایه‌تی خۆی پیکده‌هینی له‌دیاریکردنی ئامانج و ئاراسته‌کانی ، تیگه‌یشتنی خویندنه‌وه و له‌ مرۆف ده‌کات ریگاکانی داھینه‌ری بۆ بکاته‌وه له‌کاتیدا که ناتوانی ده‌ستبه‌رداری لیکۆلینه‌وه بین له‌ راستی ریگاکانی خوشی ژیان . به‌شیکي گه‌وره‌ی کێشه‌کان له‌ خویندنه‌وه و فیزبۆوندا هۆکاره‌که‌ی ده‌گه‌ریته‌وه بۆ ئه‌و خوه‌ کۆنانه‌ی که له‌مندا ئیدا فیزبۆوینه. زۆربه‌ی زۆری که‌سه‌کان ئه‌م په‌وشه‌ به‌کارده‌هین که له‌قوناغی سه‌ره‌تای فیزبۆون. له‌ کۆندا خیرای خویندنه‌وه ده‌گه‌یشته (250) له‌ خوله‌كێكدا که زۆربه‌ی زۆری که‌سه‌کانیش ده‌توانن به‌خیرای (500) وشه‌ له‌خوله‌كێكدا بیربکه‌نه‌وه، کێشه‌ی سه‌ره‌کی توێژینه‌وه له‌نیوان خیرای خویندنه‌وه و خیرای له‌بیرکردنه‌وه له‌وه‌دایه‌ که زۆربه‌ی هه‌ره‌ زۆری په‌وشه‌کانی خویندن کامل نین. له‌دوا‌ی کۆتایی هاتنی جه‌نگی جیهانی دوهم، دوو تیۆری سه‌ره‌کی بۆ خویندنه‌وه سه‌ری هه‌لدا، تیۆری سه‌یرکردن و خویندنه‌وه. (look-say method) تیۆری حو‌نجه‌کردن (phonic method) دواتر ده‌رکه‌وت هه‌ردوو تیۆره‌که به‌شیوه‌ی ناچل سه‌رکه‌وتنیان به‌ده‌ست هیناوه، ئه‌م دوو تیۆره‌ به‌س نیه‌ بۆ ئه‌وه‌ی که‌سیک فیزبیت چۆن بخویندنه‌وه چونکه ئه‌و په‌وشه‌ی ئیستا په‌پرو و ده‌کریت له‌ خویندنگا‌کان ناتوانیت خۆی بدات له‌ قه‌ره‌ی کێشه‌کانی وه‌ک (خیرای، پاراستن، به‌یاد هینانه‌وه، هه‌لبژاردن، په‌تکردنه‌وه، وردبوونه‌وه، یاداشت نووسین)(شیفه‌رد، 2011، ل.7-8).

که‌سی خیراخوین له‌بری وشه‌ خویندنه‌وه ده‌سته‌واژه‌ ده‌خویندنه‌وه ئه‌مه‌ش واده‌کات خویندنه‌ر به‌که‌مترین کات له‌کاتی خویندنه‌وه خه‌یالی بروت. هاوکات فیزخواز باشتر ده‌توانیت به‌سه‌ر واتای ده‌قه‌کاندا زال بیت و کۆنترۆلی بابته‌که‌

بكات، هاوكات بۆي دهردهكهوئيت تا خيراتر بخوئنيتهوه بههۆي كه مي كات و چربونهوهي كوئيري تيگهيشتن له بابهتهكه زياد دهكات (بوزان، 2018، ل71-73). خوئنهري ئاسايي پيي وايه وشه وشه خوئندنهوه يان ههچهنده هئواش بخوئنيتهوه باشتتر له بابهتهكه تينهگات، ئەمهش باوهريكي ههلهيه يان پينان وايه مرؤف تابهخيترايي بخوئنيتهوه تهركيزي كه مدهبيتهوه هاوكات له م باوهردان ئەسته مه مرؤف بتوانيت بهخيترايي (500) وشه لهخولهكيك بخوئنيتهوه، يانيش پينان وايه كاتيک بهخيترايي بخوئنيتهوه ناتوانين له ماناكانى تيگهيت، هه موو ئەو باوهره هه لانه له قوتابخانه سه رهتايه كانه وه فيركراوين هه ر ئەمهش بوته هۆي دابه زيني ريژهي تهركيزو تيگهيشتن و دابه زيني ئاستي زانياري فيرخوازان له زانكوكاندا، به پيي ئاماري كوومه لهي زه هايمه ري جيهانى له كه متر له 15 چركه كه سيك له جيهان توشي له بيرچونه وه دهبيت، هاوكات له بيرچونه وه به شيويه كي به رچاو له لاي ئەو كه سانه زيادي كردوه كه خوار ته مه ن 20 سالان. توني بوزان: دهليت بو چاره سه ركردي كيشه ي زه هايمه ر، ئەوهيه له ريگاي دهستكاري كردني سيسته مي په روه رده يي له ناوه نده په روه رده ييه كانه وه دهست پي بكه ين فيرخواز له بري ئەوهي فيركه ين (بخوئنيته وه) پيوسته فيري بكه ين (كه چو ن بخوئنيته وه). وه كيشه ي سه ره كي ئەم توئيزينه وهيه خوي له و پرسياره دا ده بينيته وه كه توئيزه ران هه ولده دن وه لامه كه ي بزائن كه ئايا خوئندنه وه ي خيرا كاريگه ري ههيه له سه ر تيگهيشتن و زيده كردني ژماره ي وشه كان لاي قوتابي خوئندكاري كچاني به شه ناوخويي زانكو دا ؟

2.1 گرنگی توئيزينه وه:

به پيي ئەزمووني توئيزه ران و شاره زاييان له كيشه كاني دهرووني و كوومه لايه تي وئه كاديميان ، به دياركه وتوو كه ئاستي قوتابي خوئندكار له رووي ئەكاديميه وه به هۆي هوكاريكي زوره وه دابه زيوه ، وه يه كيك له و هوكارانه شيوازي كوئي خوئندنه وه و تيگه يشتيانه له بابه ته كاني ئەكاديمي كه له سه ره خوئيه و تواناو ماوه يه كي زوري دهوئيت به رامبه ربه تيگهيشتن و فيربوونيكي كه مه وه . كه ئەم شيوازه ش كارا نابيت له سه رده مي شو رشي ته كنولوجيا و زانياريدا ، هه ربويه قوتابي خوئندكاري زانكو تواناي خوئندنه وه ي خيرا و زيده كردني وشه كاني به تيگه يشتنه وه نيه يان كه مه. به راي توئيزه ران گرنگي توئيزينه وه كه به م شيويه ديارى دهكريت :

1. ئەم توئيزينه وهيه له سه ر قوتابي خوئندكاراني زانكو ئەنجام دهريت كه توئيزيكي گرنگي كوومه لن و پيشه ره و سه ركرده ي دوا رۆژي كوومه ل و ولاته كه مانن .
2. هه ولدانيكي زانستيانه يه له سه ر بابه تيكي گرنگدا كه ئەويش خوئندنه وه ي خيرا يه ، كه له لايه ن توئيزه راني تره وه له كوومه لي ئيمه دا توئيزينه وه ي كه مي له سه ر ئەنجامدراوه به پيي ي زانياري توئيزه ران .
3. له دواي ئەنجامداني توئيزينه وه كه ، رهنگه توئيزه راني تر زانستيانه سوود له و ئەزموونه وه ربگرن له رووي ميتود و پيوه رو به رنامه ي خوئندنه وه ي خيرا و شيوازي ئەنجامداني توئيزينه وه له و بواره دا .
4. بووني توئيزينه وه يه كي پراكتيكي ئەزمووني له م شيويه گرنگه بو پركردنه وه ي كه لينيكي كتبخانه ي زانكو به مه به ستي سوود وه رگرتن له و توئيزينه وه يه.

5. به سوود وهرگرتن له ئه نجامی ئهم تووژينه وهیه رهنگه بتوانریت بهرنامه یهکی زانستیانه دابنریت له لایه ن پسیۆرانی پهروه رده و دهروونزانی بۆ گه شه پیدانی تواناکانی قوتابی خویندکار له پرووی خیرا خویندنه وه و تیگه یشتن و زیده کردنی وشه کان .

3.1 گریمانه کانی تووژینه وه:

1. جیاوازی ئاماری به لگه داری هیه له نیوان نمره ی نیوه ندی ژمیره یی تاقیکردنه وه ی پیشینه و نمره ی نیوه ندی ژمیره یی تاقیکردنه وه ی پاشینه ی گروهی تاقیکردنه وه .

2. جیاوازی ئاماری به لگه داری نیه له نیوان نمره ی نیوه ندی ژمیره یی تاقیکردنه وه ی پیشینه و نمره ی نیوه ندی ژمیره یی تاقیکردنه وه ی پاشینه ی گروهی تاقیکردنه وه .

4.1 ئامانه کان:

1 - ئاماده کردنی بهرنامه یهک له سه ر بنه مای بۆ چوونه کانی (بوزان-1971، 2018) له سه ر خویندنه وه ی خیرا و تیگه یشتن و زیده کردنی ژماره ی وشه کان

2- زانیی جیاوازی ئاماری به لگه داری له نیوان تاقیکردنه وه ی پیشینه و تاقیکردنه وه ی پاشینه ی گروهی تاقیکردنه وه .

5.1 سنوری تووژینه وه:

ئهم تووژینه وه ، له سه ر قوتابی خویندکاری پۆلی سنیه می ویزه یی به شه ناوخوی (18) ی شوباتی کچان که سه ربه زانکۆی سه لاهه دین_هه ولیره بۆ سالی خویندنی 2018 - 2019. له ناو بینایه ی به شه ناوخوی (18) ی شوباتی کچان ئه نجامده دریت .

6.1 دیاریکردنی چه مکه کان:

أ. خویندنه وه ی خیرا :

پیناسه ی (بوزان 1971):

په وه ندیکه لایه نه کانی دهره کی و ناوه کی تیدا ده گه نه هاوسه نگی، به تایبه تیش ناسین و تیک به ستن و به یاد سپاردن (گه یاندن) و به یاد هیتانه وه (بوزان، 2018، ل37) تووژهران پشتیان به و پیناسه یه به ستوه .

پیناسه‌ی (عه‌زیز، 2009):

خویندنه‌وه‌ی خیرا بریتیه له شاره‌زا بوون به کیشه‌و زهمه‌تیه‌کانی خویندنه‌وه و تیکست تیگه‌یشتن و به‌کاره‌یتانی هیلکاری یاد و خویندنه‌وه‌ی خیرا و تیگه‌یشتن وه‌کو ره‌ه‌ندیکی نوئی بیرکردنه‌وه (عه‌زیز، 2009، ل101)

ب. تیگه‌یشتن:

پیناسه‌ی (یونس، 2000): پرۆسه‌یکی به مانایه له ریگای کارلیک له نیوان خویننه‌رو ئه‌و ده‌قه‌ی که ده‌خوینیتیه‌وه ئه‌زموونه‌که‌کانی ئیستای به رابردوو ده‌به‌ستیتیه‌وه (المصری، 2017، ل29).

پیناسه‌ی: (نعیمه 2001)

بریتیه له کرداریکی ژیری که ده‌گه‌ریتیه‌وه بۆ پرۆسه ئه‌قلیه به‌رزه‌کان. که چالاکي و هه‌موو جووره‌کانی بیرکردنه‌وه‌و هه‌لسه‌نگاند بریاردان، شیکردنه‌وه، هۆهیتانه‌وه، چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌کان له خۆده‌گریت، وه‌ته‌نھا بریتی نیه له چالاکیه‌کی بینایی که کوتایی بیت به‌زانینی نیشانه‌ی چاپکراوه‌کان یان تیگه‌یشتنی ئاماژه‌کراوه‌کان (نعیمه، 2001، ل132).

پیناسه‌ی (بوزان، 2012):

مه‌به‌ست له توانای میشکه له‌و کاته‌ی که زانیاریه‌کان وه‌رده‌گریت و کۆیده‌کاته‌وه، دواتر گریی ده‌داته‌وه به کۆی ئه‌م زانیاریانه‌ی هه‌یبووه. (بوزان، 2012، ل101).

پیناسه‌ی کرداری بۆ زیده‌کردنی ژماره‌ی وشه‌کان:

بریتیه له زیادبوونی ژماره‌ی وشه‌کان له‌لای قوتابی خویندکارکه له ریگای راهیتانه‌وه فییری خویندنه‌وه‌ی خیرا ده‌کرین، واتا له‌کاتی راهیتان چهنده خیرایی خویندنه‌وه زیاد بکات راسته‌وانه ژماره‌ی وشه‌کانیش له‌لایهن فیرخوازانه‌وه زیاد ده‌کات

پیناسه‌ی کرداریی بۆ خویندنه‌وه‌ی خیرا :

بریتیه له‌کۆی نمره‌کانی تاک که وه‌ری ده‌گریت له‌سه‌ر ئه‌و پیوه‌ره‌ی که بۆ پیوانی (خیرا خویندنه‌وه‌و تیگه‌یشتن و زیده‌کردنی ژماره‌ی وشه‌کان) له‌م توێژینه‌وه‌دا به‌کار دیت.

2. چوارچێوهی تیۆری و توێژینه‌وه‌کانی پیشوو:

1.2 چوار چێوهی تیۆری (میژووی خویندنه‌وهی خیرا):

میژووی گه‌شه‌سهن‌دی خویندنه‌وهی خیرا ده‌گه‌رێته‌وه بۆ ئه‌وکاته‌ی زۆری بلاوکراوه‌کان زۆر له توانای خویننه‌ر به‌رزتربوو که بتوانیت بیانخوینیته‌وه، له‌سه‌ره‌تا‌کانی خویندنه‌وهی خیرا زیاتر پشتیان به‌و زانیاریانه‌ ده‌به‌ست که هیژه چه‌کداریه ئاسمانیه‌کان بلاویان ده‌رکرده‌وه، دواتر شاره‌زایان له‌ بواری ده‌رونزانی و په‌ره‌وه‌رده‌یی بۆ چاره‌سه‌ر کردنی ئەم کێشه‌یه‌ گه‌شه‌یان به‌ ئامیژیکدا به‌ ناوی (تاکیس‌تۆسکۆب) یان زه‌ره‌بینی خیرا، ئەم ئامیژه‌ له‌سه‌ر په‌رده‌یه‌کی گه‌وره‌ بۆ چه‌ند چرکه‌یه‌ک وینه‌ی پیشانده‌دا، سه‌ره‌تا ئامیژه‌که‌ وینه‌ی فرۆکه‌ی گه‌وره‌و هاوڕی و دوژمنانی پیشان ده‌دا به‌ حاوی، دواتر ورده‌ ورده‌ وینه‌کان بچوکرانه‌وه و خیرای تێپه‌رینی وینه‌کان زیاد کران بۆ 500/1 چرکه‌یه‌ک، بۆیان ده‌رکه‌وت مرۆفی ئاسایی که راهینانی پیکراوه‌ ده‌توانیت جیاکاری له‌نیوان وینه‌کان بکات ئەو وینه‌انه‌ بناسیته‌وه که به‌ ئامیژه‌که‌دا تێپه‌ریوه، پلان دارێژه‌ران به‌پشت به‌ستن به‌م بۆچوونه‌ هه‌ولیان دا ئەم زانیاریانه‌ له‌سه‌ر خویندنه‌وه‌ پیاده‌بکه‌ن، هه‌مان ره‌وش و که‌رسته‌یان به‌کارهینا له‌ خویندنه‌وه‌ بۆیان ده‌رکه‌وت خیرایی خویندنه‌وه‌ ورده‌ وه‌رده‌ زیاد ده‌کات تاگه‌یشته‌ ئه‌وه‌ی له‌ یه‌ک داگیرسانی نمایش چوار وشه‌ نمایش ده‌کرا له‌ماوه‌ی 500/1ی چرکه‌یه‌ک، راهینراوان توانیان وشه‌کان بناسنه‌وه، به‌پشت به‌ستن به‌م داتایانه‌ زۆربه‌ی هه‌ره‌زۆری خوله‌کانی راهینان پشتیان به‌خوله‌کانی خویندنه‌وه‌ی خیرا به‌ست له‌سه‌ر ئامیژی تاکیس‌تۆسکۆب، بۆ پیاده‌ کردنی ئەم شیوازه‌ش کاغه‌زی به‌یانی ده‌دا به‌فیرخوازان که دابه‌شکراوه‌ به‌سه‌ر چه‌ند یه‌که‌یه‌ک و پیکهاتوه‌ به‌شیوه‌ی پله‌ به‌ پله‌ له‌ (100) ووشه‌وه‌ ده‌گاته‌ (400) ووشه‌ له‌ خوله‌کیکدا، زۆربه‌یی فیرخوازان توانیان له‌ (200) ووشه‌وه‌ خیرایان بگاته‌ (400) له‌ خوله‌کیکدا ورده‌ ورده‌ ئەم بابته‌ په‌ره‌ی سه‌ند، ئەو به‌ره‌وه‌پیشچوونه‌ی له‌ ده‌رئه‌نجامی راهینان له‌سه‌ر ئامیژی تاکیس‌تۆسکۆب به‌ده‌ست هات زۆر که‌مه‌ ئه‌گه‌ر به‌راوردی بکه‌ین له‌گه‌ڵ شیوازه‌ نوییه‌کاندا (بوزان، 2012، ل130). له‌هه‌مان کاتدا هه‌ریه‌که‌ له‌ (Alarfaj, & Alshumaimeri, 2011) ئاماژه‌ به‌وه‌ ده‌کهن که خیرایی خویندنه‌وه‌ به‌رده‌وام پنیوسته‌ چونکه‌ پیشکه‌وتن به‌زۆری پشت به‌توانای مامه‌له‌کردن ده‌به‌ستیت له‌گه‌ڵ گه‌شه‌کردنی چه‌ندایه‌تی بابته‌ نوسراوه‌کاندا. به‌لام بۆ ئەو پنیوستیه‌ش ده‌بیت که قوتابیان فیره‌ کارامه‌یه‌کان بکرین تا بتوانن ئەو هه‌موو زانیاریه‌ زۆره‌ وه‌ربگرن . هه‌ربۆیه‌ ئاماژه‌ به‌وه‌ش ده‌کهن که چه‌ندایه‌تی ئەو زانیاریه‌ زۆره‌ی له‌ په‌نجا سالی رابردوو ده‌رچوو زیاتره‌ له‌ چه‌ندایه‌تی ئەو زانیاریانه‌ی که‌له‌ ماوه‌ی (5 هه‌زار) سالی پیشووتر ده‌رچوو . (Alarfaj & Alshumaimeri, 2011,p:612) . وه‌ئوه‌ش له‌یاد نه‌که‌ین که کارامه‌یی خویندنه‌وه‌ش په‌یوه‌سته‌ به‌ تیگه‌یشتنی باشه‌وه‌، وه‌ تیگه‌یشتنی ده‌قیش له‌ریگی پرۆسه‌ی خویندن و شیوازه‌کانی کارامه‌یه‌وه‌ ده‌ست ده‌که‌ویت ، به‌و کرداره‌ش په‌نگه‌ تیگه‌یشتن باشتتر جی به‌جی ببیت یان هه‌مان ئاستی تیگه‌یشتن به‌که‌مترین تواناو کورترین ماوه‌دا رووبدات. (Wallot, & et al,2014,p:1745)

2.2 تیگه‌یشتنی خویندنه‌وه:

مروّف به‌ره‌می خویندنه‌وه و ئەزموونه‌کانی، که ئەمەش کەسایەتی دیاری دەکات ئاسانکاری دەکات بۆ دیاریکردنی ئاراسته‌کان و ئاره‌زووه‌کانی خویندنه‌وهی به تیگه‌یشتن و دەر‌و‌وازه‌یه که بۆ کردنه‌وهی داھێنان دۆزینه‌وهی گه‌وه‌ری راسته‌قینه‌و پۆشنایی خوشبه‌ختی، ئەو توێژینه‌وانه‌ی خویندنه‌وه له خۆ ده‌گرن زۆرن به‌و پێیه‌ی پرۆسه‌یه‌کی ئەقڵی و زمانه‌وانیه. (یونس، 2001، ل245) وه به‌وه پیناسه ده‌کریت که پرۆسه‌ی مانایه له ریگای کارلیک له نیوان خوینه‌رو ئەو ده‌قی که ده‌یخوینیته‌وه ئەزموونه‌کانی ئیستای به رابردوو به‌ستۆته‌وه، (نعیمه، 2001) پیناسه‌ی کردوه به‌وه‌ی کرداریکی ژیرییه ده‌گه‌ریته‌وه بۆ پرۆسه‌ی ئەقڵیه به‌رزو چالاکه‌کان و پێوسته هه‌موو جووره‌کانی بیرکردنه‌وه‌و هه‌لسه‌نگاند بریاردان، شیکردنه‌وه، هۆ هیتانه‌وه، چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌کان له خۆده‌گریت، وه‌ته‌نها بریتی نیه له چالاکیه‌کی بینینی که کۆتایی بیت به‌زانینی نیشانه‌ی چاپکراوه‌کان یان تیگه‌یشتنی ئاماژه‌کراوه‌کان. (نعیمه، 2001، ل132) به‌لام هه‌ریه‌که له (سنو و کاترین، 2002، Snow, Catherine) ئاماژه‌یان به‌وه کردوه که تیگه‌یشتنی خویندنه‌وه بریتییه له‌و پرۆسه‌یه‌ی که خوینەر تیایدا ده‌توانیت که ماناو بنیاتی هه‌له‌ینجی له ریگای کارلیکردنی له‌گه‌ڵ ئەو لاپه‌ره‌ی که ده‌یخوینیته‌وه. (Snow, Catherine, p:11.14) (المصري، 2017، ل43)

(شینفرد و میشل، 2006) پیناسه‌یانکردوه به‌وه‌ی وه‌رگیرانه بۆ کۆمه‌لیک له نیشانه‌کانی که په‌یوه‌ندیان به‌یه‌که‌وه هه‌یه وه به‌ستراوه‌ته‌وه به‌برگه‌ی زایناری دیارکراوه‌کان وه پرۆسه‌یه‌کی په‌یوه‌ندی کردنه که پێوستی به‌ زنجیره‌یه‌ک کارامه‌یی هه‌یه، وه پرۆسه‌یه‌کی بیرکردنه‌وه‌ی ته‌واوه که ته‌نها بریتی نیه به‌ راهیتان به‌جوله‌کانی چاو. (شینفرد و میشل، 2006، ل11) و (السلی، 2008) پیناسه‌ی کردوه به‌وه‌ی: پرۆسه‌یه‌کی زمانه‌وانیه له ریگایه‌وه خوینەر هه‌له‌ستیت به‌ بنیات نانی مانا که نووسه‌ر ده‌ری بریوه به‌ شیوه‌یه‌کی نیشانه‌ی نووسراو که وشه‌کان، مانا‌کانی تیادا کورت ده‌کریته‌وه، تیده‌گات، شیده‌کاته‌وه، راقه‌یده‌کات. ره‌خنه‌ی لیده‌گریت، سوودی لیده‌بینی بۆ چاره‌سه‌رکردنی کارو کێشه‌کانی ژیا‌نی (السلی، 2008، ل2).

3.2 بنه‌ماکانی تیگه‌یشتنی خویندنه‌وه:

ره‌چاوی کات ده‌کات که خوینەر پێوستی ده‌بیت بۆ خویندنه‌وه‌ی ده‌فریکی دیاری کراو ئاستی تیگه‌یشتنی خوینەر له پیکهاتنی ئامانج له خویندنه‌وه‌ی به‌ره‌مدارکردنی هیزی خوینەر وه‌چالاکیه‌که‌ی بۆ گه‌یشتن به‌ تیگه‌یشتن ئەوه‌ی خویندویه‌ته‌وه تیگه‌یشتن پشت ده‌به‌ستیت به‌چه‌ند بنه‌ره‌تیک که (سلام، 2004) پۆلینی کردوه و به‌ دوا‌ی یه‌ک‌دا‌دین: 1 - پالنه‌ریکی گونجاوی خوینەر که له باگراوندی پیشوو یان لیها‌توه‌وه له خویندنه‌وه‌که تیگه‌یشتن.

2- هه‌ستکردنی خوینەر به‌ ستراتیژییه‌تی پێوست له توێژینه‌وه‌ی ده‌ق و تیگه‌یشتنی مانا‌که‌ی. 3- هه‌ستکردنی خوینەر له کرداری ژیری که ده‌توانیت چاودیری تیگه‌یشتن بکات. 4- توانای خوینەر له‌سه‌ر ئاراسته‌کردنی کرداری

زانستيانه، بۆ كۆتايى هينانى ويستراو. 5-ئهركى رسته له تىگه‌يشتنى ماناي خويندراوه. 6- له بهر چاوگرتنى كات كه خوينه‌ر پيوسستيه‌تى بۆ خويندنه‌وه‌ى ده‌قىكى ديارىكراو(خويندنه‌وه‌ى خيرا). (سلام، 2004، ل183،-184).

4.2 جۆره‌كانى خويندنه‌وه‌ى خيرا:

خويندنه‌وه‌ى خيرا بۆ چه‌ند جۆرىك دابه‌ش ده‌بیت.

1-خويندنه‌وه‌ى گه‌ران: ئەم جۆره خويندنه‌وه‌يان زۆر خيرايه. 2-خويندنه‌وه‌ى(تصفح)ئاسانه و خيرايه بۆگه‌ران به دواى خال و بىروكه گشتيه‌كان. 3-خويندنه‌وه‌ى شىكردنه‌وه‌ى:ئەو جۆره خويندنه‌وه‌يه خيرايه. تا راده‌يهك دلناى تىدايه. 4-خويندنه‌وه‌ى له‌به‌ركردن: ئەم جۆره‌يان خيرايه له تىگه‌يشتن ده‌ربهرين.

(الشرقاوى، 2009)نوسه‌ر له‌كتيبه‌كه‌يدا به‌ناوى(نه‌هينيه‌كانى خويندنه‌وه‌ى خيرا ئاماژه‌ى بۆ ئەوه ده‌كات كه پينچ جۆر خويندنه‌وه‌ى خيرا هه‌يه: 1-خويندنه‌وه‌ى گه‌ران 2-خويندنه‌وه‌ى پشكين 3-خويندنه‌وه‌ى وانه‌ى 4-خويندنه‌وه‌ى له‌به‌ركردن، ئەم جۆره‌يان خيرايه له‌گه‌ل تىگه‌شيتن و ده‌ربهرين. 5-خويندنه‌وه‌ى گوزارشتى (الشرقاوى، 2009، ل54،-55). هه‌روه‌ها خويندنه‌وه‌ى خيرا بۆ چه‌ند جۆرىكى تر دابه‌ش ده‌بیت. وه‌ك خويندنه‌وه‌ى گه‌ران و خويندنه‌وه‌ى ليكۆلینه‌وه‌ى خويندنه‌وه‌ى شىكارى و خويندنه‌وه‌ى خيراو خويندنه‌وه‌ى وینه‌ى(وود، 2009، ل55،-56)

5.2 ره‌گه‌زه‌كانى تىگه‌يشتنى خويندنه‌وه‌:

تىگه‌يشتنى خويندنه‌وه‌ سى ره‌گه‌زى سه‌ره‌كى له‌ خو ده‌گریت وه‌ك چۆن له (شه‌حاته و نه‌جار 2003) ئاماژه‌ى پىكردوه به‌م شيوه‌يه:

1-خوينه‌ر:خوينه‌ر به‌يه‌كك له ره‌گه‌زه سه‌ره‌كيه‌كانى تىگه‌يشتنى خويندنه‌وه‌ داده‌نریت، چونكه خوينه‌ر ئەو كه‌سه‌يه كه موماره‌سه‌ى خويندنه‌وه‌ ده‌كات له ريگاي كارليكى له ريگاي بابته‌كان، ئەم كارليكانه‌ش له ريگاي تىگه‌يشتن و توانستى ئەقلى و زمانه‌وانيه‌وه به‌ده‌رده‌خات به‌شيوه‌يه‌كى دروست، 2-تيكستى خويندنه‌وه‌:ره‌گه‌زيكى كارىگه‌ره له‌سه‌ر خوينه‌ر بۆ تىگه‌يشتن و تينه‌گه‌يشتن له بابته‌كه، بۆيه خوينه‌ر چه‌ند ريگايه‌كى كارىگه‌ر ده‌گریت به‌ر بۆ تىگه‌يشتن. 3-چوارچيوه‌ى خويندنه‌وه‌:مه‌به‌ست له‌وه ژينگه‌ى رۆشه‌نبيرو كۆمه‌لايه‌تیه كه خوينه‌ر تىدا ده‌ژى و ده‌خويندنه‌وه‌ولتي فێرده‌بیت، پاشان جياوازی له تىگه‌يشتنى خويندنه‌وه‌ بۆ هه‌ندىك بابته ده‌گه‌ریته‌وه وه‌ك جياوازی ژينگه‌ى جياوازی رۆشه‌نبيرى(شه‌حاته و نه‌جار 2003 ل 232).

له‌لايه‌ن خويه‌وه(عبدولرحمان 2003) به‌جۆرىكى تر پۆلینى بۆ ئاسته‌كانى تىگه‌يشتنى خويندنه‌وه‌ى كردوه ئەوانيش ئەمانه‌ن: 1-تىگه‌يشتنى ماناي وشه‌ى. 2-تىگه‌يشتنى ره‌خنه‌ى: بریتيه له برياردان له‌سه‌ر كواليتى ئەم بابته‌ى

که نمایشکراوه بۆ خویندنهوه. 3- تیگه‌یشتن به چێژهوه: وهلامدانهوهیهکه بۆ تواناکانی نووسهر لهکاتی گێرانهوهی بابهتهکانی پشتی رووداوهکان(عبدولرحمان، 2003، ل151).

6.2 توێژینهوهکانی پیشوو:

(له بهر کهمی سه‌رچاوه و توێژینهوهکانی پیشوو له سه‌ر خویندنهوهی خیرا به پی ی زانیاری توێژه‌ران ، ته‌نها ئەم توێژینه‌وانه‌ی خواره‌وه‌ی خراوه‌ی روو ، وه توێژه‌ران به پی ی پیوست شاره‌زاییان له‌م توێژینه‌وانه‌ وه‌رگرتوه).

أ. توێژینه‌وه‌کانی پیشوو له سه‌ر خویندنه‌وه‌ی خیرا .

توێژینه‌وه‌ی (ئه‌بو عکر، 2014) :

ئامانجی ئەم توێژینه‌وه بۆ دیارکردنی چه‌ندین چالاکی به‌رنامه‌یی خویندنه‌وه‌ی کۆمپیوتهریه بۆ به‌ره‌وپیش بردنی کارامه‌یه‌یه‌کانی خیرایی و تیگه‌یشتن له‌لای فیرخووانی قۆناغی دواناوه‌ندی. توێژه‌ر: توێژینه‌وه‌که‌ی به‌شیوه‌ی تاقیگه‌یی ئەنجامداوه، توێژه‌ر تاقیکردنه‌وه‌ی له سه‌ر دوو گروپ کرد که پیک هاتبوو له فیرخووانی پۆلی 8 دوا ناوه‌ندی قوتابخانه‌ی خان یوشی کوران که له 16 فیرخواز پیک هاتبوو، توێژه‌ر کۆمه‌لیک که‌رسته‌ی خویندنه‌وه‌ی به‌کارهینا له‌ناو لیسته‌ی کارامه‌یه‌یه‌کانی خویندنه‌وه بۆ فیرخووانی پۆلی دووه‌می دواناوه‌ندی که تاقیکردنه‌وه‌ی خیرایی و تیگه‌یشتن خویندرايه‌وه، کارتی تیبینه‌کانی نواندینیش خویندرايه‌وه، هه‌روه‌ها توێژه‌ر هه‌لسا به ئاماده‌کردنی به‌لگه‌ی مامۆستا بۆ روونکردنه‌وه‌ی چۆنیه‌تی خویندنی بابه‌ته‌کانی خویندراو به به‌کار هینانی به‌رنامه‌ی کۆمپیوتهری ، توێژه‌ر گه‌یشته کۆمه‌لیک ئەنجام، که گرنگترینیان به‌دیارخستنی چالاکی به‌رنامه‌ی خویندراوی کۆمپیوتهری به‌ده‌ستپێکی نمونه‌یه‌کی ته‌واوکراو له به‌ره‌وپیش بردنی گه‌شه‌پیدانی خیرایی له خویندنه‌وه‌و کارامه‌یه‌کانی تیگه‌یشتندا (أبو عکر، 2014، ل136).

توێژینه‌وه‌ی (عبدالحمید، 2015):

ئامانجی ئەو توێژینه‌وه‌یه به‌دواداچوونه بۆ کرداری ستراتیژیه‌تی فیرکردنی راسته‌خۆ له گه‌شه‌پیدانی هه‌ندیک کارامه‌یی تیگه‌یشتن هینراوه بۆئه‌و فیرخووانه‌ی که ئاسته‌نگیان هه‌یه له تیگه‌یشتن له پۆلی دووه‌می سه‌ره‌تایی. توێژه‌ر به‌رنامه‌ی تاقیگه‌یی به‌کارهیناوه و گۆراوی توێژینه‌وه‌که‌ش دوو گروپی له‌یه‌کچوو ده‌گریته‌وه له گۆراوه‌کانی ته‌مه‌ن و شوین و تیگه‌یشتنی خویندنه‌وه و زیره‌کی دا . توێژه‌ر پیوه‌ری له سه‌ر تیگه‌یشتنی خویندنه‌وه بۆ زمانی عه‌ره‌بی و به‌رنامه‌ی راهینانی که ده‌وه‌ستیته سه‌ر فیرکردنی راسته‌وخۆی ئاماده کردوه و به‌رنامه‌که‌ش (18)

دانىشتن له خۆ دهگریت و دابهش کرا بۆ دوو دانىشتن له ههر ههفتهیه کدا، ئه نجامه کانی توێژینه وهی تاقیگه بیه که ده ریخست که جیاوازی ههیه له نیوان ناوهندی ژمیره یی نمره کانی فیرخووان له گروهی توێژینه وهی تاقیگه یی و جیگیردا ئه وانه ی له پۆلی دووه می سه ره تایین که ئاستهنگی فیربوونیان ههیه له سه ر پیره ی تیه گه یشتنی خویندنه وه بۆ زمانى عه ره بی له پیره ی دوایى له به رژه وهندی گروهی تاقیگه بیدا بوو (عبدالحمید، 2015، ل 202، 239-)

ب. توێژینه وه کانی پیره ی که باسیان له تیه گه یشتن کردوه:

توێژینه وه ی (کاترین، 1989، Cathren):

کاریگه ری ته کنیکی گشتگیره بۆ وانه وتنه وه ی خویندنه وه ی پیره ی ده وتریت په رتوکیک بخویندنه وه به تیه گه یشتنی خویندنه وه و وه رگرتنی) ئه م توێژینه وه یه له ویلایه ته یه کگرتوه کانی ئه مه ریکا ئه نجام دراوه. ئامانجه که ی بریتی بووه له زانیی کاریگه ری ته کنیکی گشتگیر بۆ وانه وتنه وه ی خویندنه وه ی پیره ی ده وتریت کتیب خویندنه وه له کاتژمیریک له تیه گه یشتنی خویندنه وه و وه رگرتن بۆ به ده ست هینانی ئامانجی توێژینه وه که. توێژه ر نمونه یه کی هه لبژاردوه که له سه ر (144) قوتابی به شیوه یه کی هه ره مه کی کرا به چوار کۆمه ل له سه ریان تاقیکرایه وه، 1- کۆمه له ی یه که م (48) فیرخووان بوون له قوناغی شه شه می زمان. 2- قوناغی دوهم (20) فیرخووان بوون له قوناغی هه شته می زمان. 3- قوناغی سیه م (44) فیرخووان بوون له قوناغی ده یه م (له کاتی ئاین). 4- کۆمه له ی چواره م (32) فیرخووان بوون له قوناغی دوانزده هه م (له کۆبوونه وه کان) وه ژماره ی کتیه کان (5) کتیب زیاتر بوو. وه پیره یه کان بریتی بوون له تیه گه یشتنی خویندنه وه و وه رگرتنی بابه ته کان. توێژه ر هه ستاوه به به کارهینانی فیرخووانه کان (ب-ج)، (ب)، (ج) بۆ هه موو قوناغه کان، که نمونه ی فیرخووانی له سه ر تۆمارکرد به پیره یه کانی رابه ری به رنامه ی هه لسه نگاندنی نووسینی پیره یه ش کراو بۆ ستاند فۆرد توێژه ر هه ستاوه به به کارهینانی تاقیکردنه وه ی تائی بۆ هه ردوو گۆراوی جیگیر (t_test) بۆ ده رخستنی جیاوازی له نیوان کۆمه له کان، توێژینه وه که گه یشتوه به و ئه نجامانه: 1- ته کنیکی گشتگیری وانه وتنه وه ی خویندنه وه بووه هۆی زیاد کردنی ئاره زوی خویندنه وه ی رۆمانه کان (Cathren, 1989, p:244) (البرقاوی وأحمد، 2016، ل 176، 175).

توێژینه وه ی الشدیفات والنادی (2017):

ئامانجی توێژینه وه که به دوا دا چوونی کاریگه ری به کارهینانی ستراتیژییه کانی نه خشه کانی تیه گه یشتنه له سه ر گه شه پیدانی کارامه بیه کانی تیه گه یشتنی خویندنه وه یه له ئاستیکی داهینه رانه دا. که به رنامه ی نیمچه تاقیگه یی به کارهینا . نمونه ی توێژینه وه که ش فیرخووانی پۆلی شه شه می سه ره تایین له ولاتی عه ره بی سه ویدا. وه ئامرازی توێژینه وه که بریتی بوو له تاقیکردنه وه ی ده سته وت (إختبار تحصيلي). وه ئه نجامه کانی توێژینه وه جیاوازی به لگه داری ئاماری ده رخست له نیوان نواندنی فیرخووانی پۆلی شه شه م له سه ر تاقیکردنه وه ی کارامه بیه کانی تیه گه یشتنی خویندنی به ئاستی داهینه رانه که ده گه رپته وه بۆ ریگای وانه وتنه وه ی نه خشه کانی تیه گه یشتن له

به‌رژه‌وه‌ندی گروپی تاقیگه‌یی. هه‌روه‌ها ئه‌نجامه‌کانی توێژینه‌وه‌که جیاوازی به‌لگه‌داری ئاماری ئاماری دهرخست له نیوان نێوه‌ندی ژمیره‌یی فیرخووانی هه‌ردوو گروپی توێژینه‌وه‌که بۆ کارامه‌یه‌یه‌کانی ئاستی داهینه‌رانه بۆ تیگه‌یشتنی خویندراو به‌پێی ی رینگای وانه ووتنه‌وه له به‌رژه‌وه‌ندی گروپی تاقیگه‌یی بوو به‌کاره‌ینانی نه‌خشه‌کانی تیگه‌یشتن (الشديفات والنادي، 2017، ل 109_20 و ل 319_353).

3. به‌رنامه‌ی توێژینه‌وه‌که

1.3 ریبازی توێژینه‌وه:

ریبازی توێژینه‌وه به‌واتای خستنه‌پرووی ئه‌وه ریبازه‌ی به‌رهمه‌که‌ی له ناو هه‌نگاوه‌کانی پلانه‌که دا پێی نوسراوه تا به‌هۆیه‌وه خوینەر له شیواز و ریبازی توێژەر و کاره‌که‌ی تیگات. چونکه هه‌ر شیوازو پێوستی به پلانیکێ دیاریکراو هه‌یه له دانانیدا. توێژهران ریبازی توێژینه‌وه‌ی پراکتیکیان به‌کاره‌ینانه‌وه بۆ یه‌ک گروپی ئه‌زمونی تاقیکردنه‌وه‌ی پێشینه‌و جیبه‌جی کردنی به‌رنامه‌ی خویندنه‌وه‌ی خیرا و تیگه‌یشتن و زیده‌کردنی وشه‌کان دواتر تاقیکردنه‌وه‌ی پاشینه‌ش له‌سه‌ر گروپه‌که ئه‌نجامدرا واتا یه‌ک گوراوی سه‌ربه‌خۆی (خویندنه‌وه‌ی خیرا) له‌گه‌ڵ دوو گوراوی پاشکو که (تیگه‌یشتن و زیده‌کردنی وشه‌کان) ه له توێژینه‌وه‌که‌دا هه‌یه .

2.3 کۆمه‌لگه‌ی توێژینه‌وه و نمونه‌که‌ی:

کۆمه‌لگه‌ی توێژینه‌وه بریتیه له‌کۆمه‌لگه‌ی به‌شه ناوخواوی (18) شوباتی قوتابی خویندکاری کچانی زانکۆی سه‌لاحه‌ددین له‌شاری هه‌ولیر بۆ سالی خویندنی (2018-2019) که (1128) فیرخواز بوون. وه نمونه‌ی توێژینه‌وه‌که‌ش پیکهاتوو له (14) فیرخواز که کۆمه‌له‌ی ئه‌زمونی تاقیگه‌یان پیکه‌یناوه به‌ریژه‌ی (%1.2411) وه ئه‌م فیرخووانه هاوشیوه‌بوون له‌پرووی ره‌گه‌زوو ته‌مه‌ن وباری کۆمه‌لایه‌تی و ئاستی خویندندا.

3.3 ئامرازی توێژینه‌وه‌که:

ئامرازی توێژینه‌وه‌که له‌لایه‌ن توێژهرانه‌وه ئاماده‌کراوه به‌پێی ئه‌ده‌بیات و بیرو بۆچوونی (تونی بوزان) (بوزان، 2011_2018) که بریتی بوو له (پێوه‌ری خویندنه‌وه‌ی خیرا) سه‌یری پاشکووی ژماره (2) بکه . وه به‌رنامه‌ی توێژینه‌وه‌که که له‌حه‌وت دانیشتن پیکهاتبوو سه‌یری خسته‌ی (1) بکه . به‌م شیوه‌یه‌ش ئامانجی یه‌که‌می توێژینه‌وه‌که جیبه‌جیکراو ته‌واوی دانیشتنه پراکتیکیه‌کان له‌ماوه‌ی (34) رۆژدا به‌سه‌ر گروپی تاقیگه‌یی (که پۆلی سییه‌می وێژه‌یی کچانی به‌شه ناوخواوی (18) ی شوبات) ه جیبه‌جیکرا له‌ناو بینایه‌ی به‌شه ناوخواوی (18) ی شوباتی کچان .

خشتهی ژماره(1) ژماره و بهروار و کات و ناویشانی دانیشتنهکان پیشاندهدات

ناویشانی دانیشتنهکان	کات	ژماره‌ی دانیشتن	بهروار	پوژ
ده‌ستپیک، یه‌کتر ناسین و رونکردنه‌وه‌ی ئامانجی تویژینه‌وه‌و تاقیکردنه‌وه‌ی پیشینه Pre-test	یه‌ک کاتژمیر	دانیشتنی یه‌که‌م ده‌ستپیک	29.01.2019	سپیشه‌ممه
زیاد کردنی خیرایی و به‌هیزکردنی ماسولکه‌ی چاو	یه‌ک کاتژمیر	دانیشتنی دووهم	30.01.2019	چوار شه‌ممه
زیاد کردنی خیرایی و به‌هیزکردنی ماسولکه‌ی چاو	یه‌ک کاتژمیر	دانیشتنی سینیهم	05.02.2019	سپیشه‌ممه
زیاد کردنی خیرایی و به‌هیزکردنی ماسولکه‌ی چاو	یه‌ک کاتژمیر	دانیشتنی چوارهم	12.02.2019	سپیشه‌ممه
که‌م کردنه‌وه‌ی خیرایی له‌به‌رامبه‌ردا تیگه‌یشتمان زیاد ده‌کات	یه‌ک کاتژمیر	دانیشتنی پینجه‌م	19.02.2019	سپیشه‌ممه
که‌م کردنه‌وه‌ی خیرایی له‌به‌رامبه‌ردا تیگه‌یشتمان زیاد ده‌کات	یه‌ک کاتژمیر	دانیشتنی شه‌شه‌م	26.02.2019	سپیشه‌ممه
کوژتایی به‌رنامه و تاقیکردنه‌وه‌ی پاشینه Post-test	یه‌ک کاتژمیر	دانیشتنی حه‌وته‌م وکوژتایی	03.03.2019	یه‌ک شه‌ممه

دانیشتنی یه کهم: دهستپیک. یه کتر ناسین و روونکردنه وهی ئامانجی تووژینه وه و تا قیکردنه وهی پیشه کی pre_test، ئه نجامدرا. تووژهران له دانیشتنی سه ره تا ته نها هه ستان به دیارکردنی خویندنه وهی ئاسایی فیرخوازان له ماوهی 60 چرکه که فیرخوازان دهستیان ده کرد به خویندنه وه له کۆتای کاته که شوینی کۆتای خویندنه وه یان له 60 چرکه دیاری ده کرد دواتر ژماره ی ئه م ووشانه دیاری ده کرا که هه رفیرخووزیک له م ماوه یه خویندویه ته وه ناوده برا به خیرایی سه ره تایی.

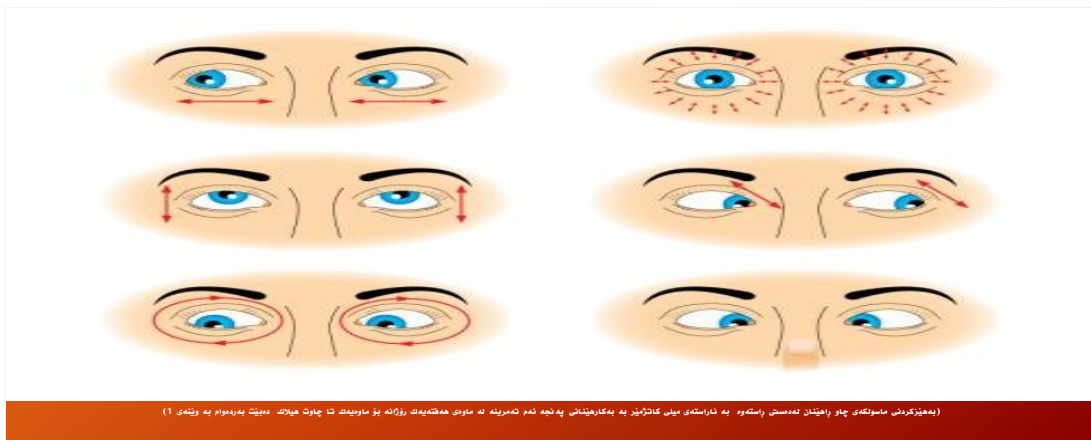
دانیشتنی دووه م: زیادکردنی خیرایی و به هیژکردنی ماسولکه ی چاو

زیاد کردنی خیرای بینین به پپی که م کردنه وهی خیرایی کات ئه گهر هاتوو کاتی خویندنه وه ت ریک خستو دیاریتکرد و دابه شتکرد به سه ر یه که ی کاتی گونجاو له سه ره تایی ده ستکردن به خویندنه وه. ئه م ریکخسته که زورگرنگه. بو ت دیاری ده کات چهند توانایی خیرایت هه یه له کاتی بینینی ووشه ئه مه سه ره رای ئه وهی ورده وهرده توانای یاده وهریشت فراوان ده کات (بوزان، 2012، ل 136). خوینهر به هووی نه بوونی کاتیک بو دیاریکردن و زیادکردنی خویندنه وه. به خاوی وشه یه ک یان چهند وشه یه ک ده خوینیتته وه. دواتر دوباره به سه ری دا ده یته وه تاوه کو تییان بگات بو ئه وهی له مانای وشه کان دلنایابی. ئه م لیراهاتنه ش خه راپه چونکه ئه م دووباره گه رانه وه یه چهندین جار ژماری وه ستان له سه ر وشه کان و دوبارکردنه وه چاوتیبرین زیاتر ده کات. خو ئه گهر گه رانه وه بو دواوه ته نها یه ک چرکه بخایه نیته و له هه ر رسته یه ک دوچار رووبدات ئه وه له هه ر لاپه ره یه کدا 1 خوله ک و 20 چرکه کات له خویندنه وه به فیرۆ ده چیت (تیگرای هه ر لاپه ره یه ک 40 رسته یه). به م شیوه یه خویندنه وهی کتیبیکی 300 لاپه ره ی به نزیکه ی (5 بو 6) کاتژمیر ده خایه نیته. خوینهری خیرا نه ک له بازدان بو دواوه لاده دات به لکو بازدانی خویندنه وه که ش دریژتر ده کاته وه، واتا به چاوتیبرینیک له جیاتی وشه یه ک، چوار بو پینج وشه وهرده گریت، به مه ش به سی چوار چاوتی برین رسته یه ک ده خوینیتته وه، به لام خوینهری هیواش بو خویندنه وهی هه مان دیر پیوستی به 14 چاوتیبرینه (عه زیز، 2009، ل 105). تووژهران به پپی رینماییه کانی (تونی بوزان) له دووه م روژی تووژینه وه و یه که م روژی کارامه ییه کان هه ستان به پیدانی کارامه یی خیرا کردنی چاو به سه ر دریره کاندای بینینی وینه ی زیاتر له (3) ووشه له هه ر دیریکدا له چرکه یه کدا به بی تیگه یشتن، پاشان که مکردنه وهی کات له (60) چرکه هه ر جاره وه ده چرکه به ره وه خواره وه بو زیادکردن و راهاتتی جو له ی چاو به سه ر دیره کان و بینینی وینه ی وشه ی زیاتر له هه ر دیریکدا دواتر له یه که م راهینان خیرایی سه ره تایی ده ستنیشانکراو دواتر فیرخوازان دهستیان کرد به ژمارکردنی ئه م ووشانه ی له (60) چرکه دا خویندیانه ته وه ناوی لینرا خویندنه وهی پیشینه، دواتر به زیاد کردنی خیرایی که مکردنه وهی کاته که ئه وهی فیرخووز له ماوه ی (20) چرکه ی کۆتای خویندیه وه دوا ی ژماردنی ژماره ی وشه کانی خویندراو ناوی لینرا خویندنه وهی پاشینه .

پههینانی تواناکان:

بۆ پێوانهکردنی توانایی: 60 چرکه به پێی دیاریکردنی ئەم کاته ژماره‌ی ئەم وشانه دیاری دهکەین که له م ماوه‌یه‌دا خۆیندمانه‌ته‌وه‌و پێوسته ئەم کارامه‌یانه‌ی خواره‌وه ئەنجامدرین:

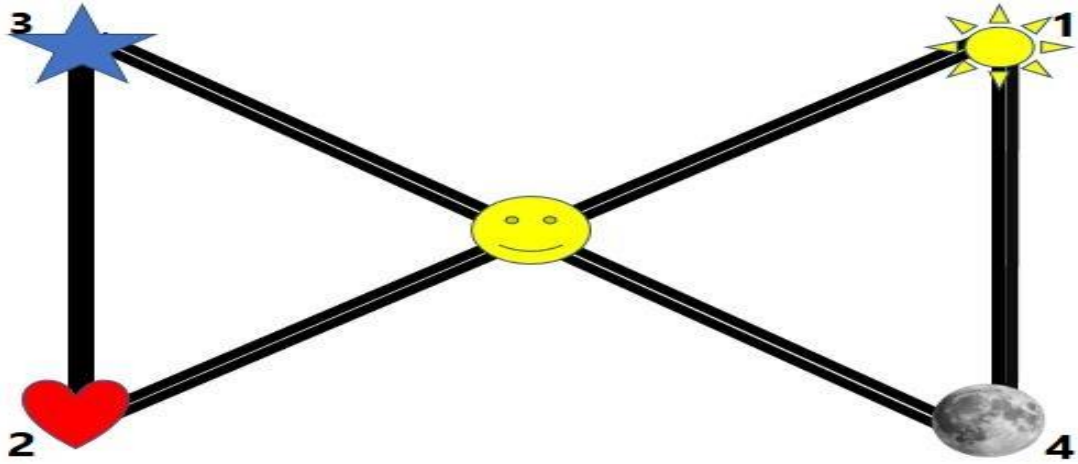
1. فیرخواز ماوه‌ی یه‌ک خوله‌ک ده‌ست ده‌کات به‌خۆیندنه‌وه، دواتر پێوسته خالی ده‌ستپیک و کۆتای ده‌ست نیشان بکات. 2. بۆ پێوانه‌کردنی پێوسته ژماره‌ی وشه‌کانی سێ دێر بژمێردین که فیرخواز خۆیندویه‌تی‌وه. 3. ئەم وشانه‌ دابه‌شی سێ بکرین بۆ ئەوه‌ی ژماره‌ی ناوه‌ندی وشه‌کانی هەر دێرێک بدۆزیته‌وه. 4. ده‌بیت ژماره‌ی ئەو دێرانه‌ بژمێریت که له‌خوله‌کی‌دا خۆیندویه‌تی‌وه. 5. ناوه‌ندی ژماره‌ی وشه‌کانی هەر دێرێک لیکدانی ژماره‌ی دێره‌کان بکه‌ن، ئەو ژماره‌یه‌ به‌ده‌ست دیت که یه‌کسانه‌ به‌ ژماره‌ی ئەو وشانه‌ی له 60 چرکه خۆیندویه‌تی‌وه. (بوزان، 2018، ل81). به‌پێی ئەو رینمایانه‌ی (تۆنی بوزان) توێژهران له‌ رۆژی دووهم سه‌ره‌تا راهینانی تایبته‌ به‌ماسولکه‌ی چاو زیاترکردنی سنوری بینایی ئاسۆی ماسولکه‌ی چاو ئەنجامدرا به‌ فیرخوازن سه‌یری وینه‌ی ژماره‌(1)



(به‌هێزکردنی ماسولکه‌ی چاو راهینان ده‌سه‌جی راسته‌وه به‌ ئاراسته‌ی مێی کاتژمێر به‌ به‌کارهێننی په‌نجه‌ له‌م سه‌هرینه‌ له‌ ماوه‌ی هه‌فتایه‌ت رۆژانه‌ بۆ ماوه‌یه‌ک تا چارته‌ هیالته‌ ده‌بیت به‌رده‌وام به‌ وینه‌ی (1)

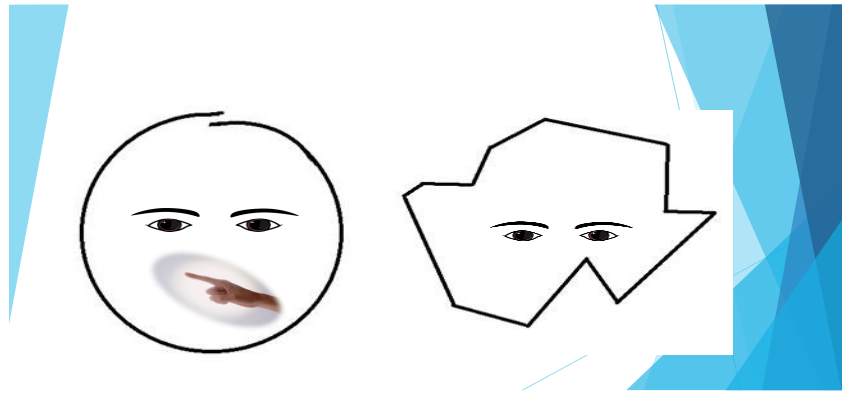
دانیشتنی سێیه‌م: زیاد کردنی خێرای خۆیندنه‌وه به‌هێزکردنی ماسولکه‌ی چاو.

له‌ رۆژی سێیه‌م هه‌مان راهینانی خۆیندنه‌وه به‌که‌م کردنه‌وه‌ی کات زیاترکردنی خۆیندنه‌وه‌ درا به‌ فیرخوازن به‌لام ئەمجاره‌یان داوا له‌ فیرخوازن کرا ئەبێ وردبن له‌ بری بینینی وینه‌ی (3) وشه‌ له‌ هەر چرکه‌یه‌کدا ئەبێ وینه‌ی زیاتر له‌ (6) وشه‌ بینین به‌لام پێوست ناکات بیر له‌ تیگه‌شتن بکریته‌وه‌ چونکه‌ ئەم راهینانانه‌ ته‌نها تایبته‌ به‌ زیاترکردنی خێرای توانای بینینی وینه‌ی دواتر خێرای پێشینه‌ (سه‌ره‌تا) و پاشینه‌ی (کۆتایی) هەر فیرخوازیکی له‌ریگای ژماردنی ژماره‌ی وشه‌کانی بینراوه‌ دیاری ده‌کریت سه‌یری خسته‌ی ژماره‌(2) بکه‌ ئەنجامدانی راهینانی هه‌فتانه‌ی یه‌کیک له‌ به‌شداربوونی توێژینه‌وه‌که‌یه‌.



وینەى ژمارە(2) ئەم رَاهێتانه بۆ ماوهى يەك هەفتە رۆژانە چارەگە سەعاتیک بەپێی ژمارەکان بەریزبەندی لە لەبچوکه وه بۆ گەوره دواتر بەپێچهوانه وه ئەنجامدهدریت

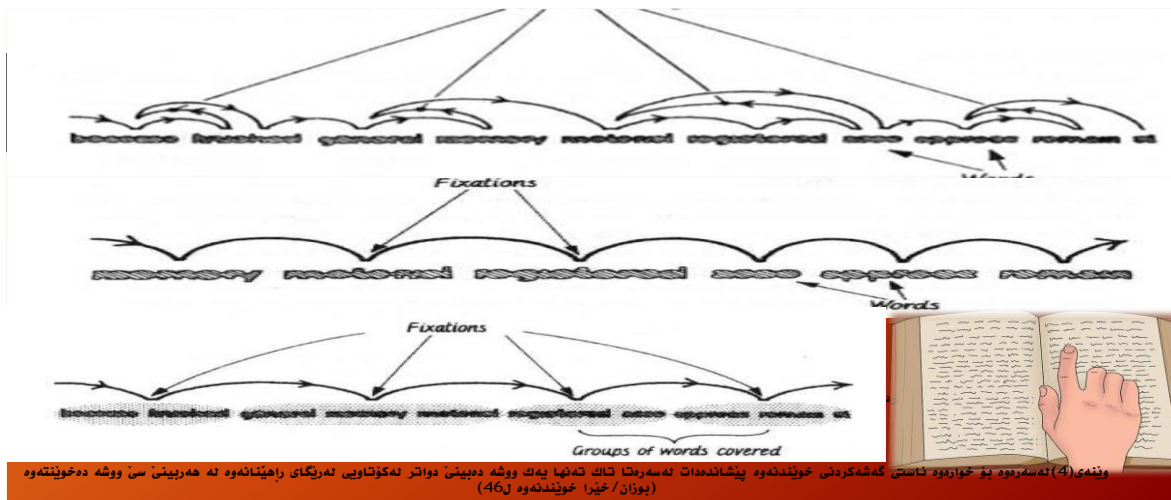
دانیشتنی چوارهم: زیاد کردنی خیرایی خویندنه وه و بههیزکردنی ماسولکهی چاو. داوا لە فیرخووزان دهكریت جگه لهو كارامه یانهی له قوناغهكانی پیشوترئهنجامی دهدا. له ماوهی (60) چركه به رهو خوار تا (20) چركه خیرایی پیشینه وه پاشینه دیاری بکات. له م قوناغه دا شتیکی تر زیادکرا ئه ویش ئه وه بوو له کۆتایی ههر خویندنه وه یهك به خیرایی برینی دیریک له یهك چركه دا ئەمجاره یان داوا له فیرخووزان کرا به وردینه وه بروانیو له کۆتایی خیرایه کهی دیاری بکات و دهستبکاته پینوسی ههر وشه یهك که بیری که و تۆته وه بینوسیته وه. ئەمه سه ره تایی دهستی کردنی تیگه یشتن بوو له سه ره تا وه ئەم رَاهێتانه بۆ فیرخووزان قورس بوو به لام به تیپه ربوونی کات ئەنجامدانی رَاهێتانی نزیکه ی یهك کاتژمیر له شهو رۆژیکدا رۆژ له دواى رۆژ ژماره ی وشه ی بیرهاتوو وه له دیاری کردنی خیرایی کۆتایی زیاتر ده بوو. هاوکات سه رباری زیاد کردنی خیرایی بینین وشه ی یه کیکى تر له م تهکنیه که بههیزانه ی که تویژه ران بۆ زیادکردنی ته رکیزو تیگه یشتن رزگار بوونی چاو له سه رگه ردانی بینى دیرو وشه کان له کاتی خویندنه وه پشتی پى بهست به کارهیتانی ئاماژه (پهنجه) بوو بۆ پالپشتی ئەم تهکنیه که ییش (تۆنى بۆزان) ئاماژه به وه دهکات که تهکنیه کهانی که یارمه تی بینین دهدات ، کاتیک مندالان فیری خویندنه وه دهبن بخوینه وه به زۆری پهنجه یان له سه ر نوسینه که داده گرن پهنجه یان له گه ل چاویان به سه ر هیله که دا ده جولینن. ئیمه و مامۆستایان واده زانین ئەمه کاریکی هه له یه ئەلین نابى پهنجه کانتان بخه نه سه ر لاپه ره که. ئەم پۆکه ده رکه تووه قسه ی ئیمه هه له بووه ئەوان راستبوونه. چونکه ئاماژه یان پهنجه چاو له گه رانه وه سه رگه ردانبوون له سه ر دیره کان ده پارێزیت. بروانه وینەى ژماره(3) خواره وه ئەوه ده رده خات چاو شوینکه وته ی ئاماژه یه. (بوزان، 2018، ل 72 بۆ 76)



وینە ی ژمارە (3) ئەو پێشان دەدات کاتیک بە چاو بەبێ بەکارهێنانی ئاماژە وینە یەک دروست دەکەیت بەم شیۆه ناریکە ی لای چە ی دروست دوییت بەلام کاتیک ئاماژە بەکاردهییتی بەشیۆه ی بازنە ی دروست دەبیت ئەم پیمان دەلیت لەکاتی خویندنهوه چاو شوینکەوتە ی ئاماژە یه.

دانیشتنی پینجەم: که مکردنهوه ی خیرایی له بهرمبهردا تیگه شیتیمان زیادی کرد.

له سه ره تا دا توێژه ران هه موو ئەو باوه ره نادروستانه ی بۆ فیرخوازان یان روونکرده وه که بووه به خوو ریگره له وه ی خیرایی ته رکیزو تیگه یشتنیان زیاد بکات . کارامیه کانی خویندنه وه ی خیرا ئەو باوه ره نادروسته کان که له مندالیه وه بۆیان دروستکردینه تیکی ده شکینی وه ک : 1. کارامیه کانی خویندنه وه ی خیرا ئەم باوه رانه تیگ ده شکینی که ده لی ده بی وشه کان دانه به دانه بخوینیه وه . 2. ئەسته مه مروّف بتوانیت له 60 چرکه بتوانیت 500 وشه بخوینیه وه باوه ریکی نادروسته مروّف له ئەنجامی کارامیه کان فیرده بیت به خیرای 1000 وشه له خوله کیکدا بخوینیه وه هه ندیک له فیرخوازان (5) هینده خیرای وته رکیز تیگه یشتنیان زیادی کردوه . بروانه وینە ی (4) به راودیک کراوه له نیوان قوتابی خویندکاری ئاسایی دوا ی کارامیه کانی چۆنیه تی خویندنه وه ی به ته واوه تی گۆرانی به سه ر داها توه ئەمش ئاماژە یه گه شه کردنی خویندنه وه له سه ره تا پینش توێژینه وه بۆ دوا ی توێژینه وه



3. فیرخواز به خیرای بخوینیتته وه له ماناکانی تیناگات. باوه ریکی هه له یه چونکه ئه و که سه ی به خیرایی ده خوینیتته وه باشتر زالدیه بیت به سه ر مانا و واتای ده که کاندای. 4. تاخیراتر بخوینیتته وه ته رکیزت که مده بیتته وه. باوه ریکی ناراسته چونکه هه رچه ند خیراتر بخوینیتته وه، وزه ی جولاو چالاکی زیاتر وه رده گریت ته رکیز و ناگایی به رزتر ده بیتته وه بروه وینه ی ژماره (5)



Finally it was time for Mark to go home. Mark went to the tree to get his bike. His bike was gone! Mark called to Jack. They looked for the bike beside the slide. They looked by the swings and bars. They could not find the bike. Then Jack started to laugh. He pointed under a

وینه ی ژماره (5) ئه وه پیشانده دات که تاک هه رچه ند ه یواش یان وشه وشه بخوینیتته وه زیاتر توشی دوو دلای ده بیت له نیوان وشه کان خه یالی دروات و گه رانه وه بۆدوا وه ش زیاتر رووده دات.

ته کنیکی کارا:

له دیارترین ئه و میکانزمانه وه ی ده کریت سویدی زۆر له به کاره یانی بکه ین پی دهوتریت (ته کنیکی بوزان) که زانای به ناوبانگ (تونی بوزان) په ره ی پیدا. ئه مه سه رباری ئه وه ی کۆمه لیک دیراسه ی تر هه نه بۆ خویندنه وه له وانه شیوازی (R3QS) وشیوازی (TSRQP) به لام هه ردووکیان ناگه ن به گونجاویه تی و ئاسانی ته کنیکه کانی بوزانی فیرکاری (بوزان ، 2018 ، ص 74)

دانیشتنی شه شه م: که مکردنه وه ی خیرایی له به رمبه ردا تیگه شیتنمان زیادی کرد

خویندنه وه له ماوه ی (60) چرکه دواتر ده ست به خیرایی زیاترو که مکردنه وه ی کات به هه مان شیوه ی کارامه یه کانی قوناغه کانی پیشتر. به لام ئه مجاره یان داوا له فیرخوازن ده کرا له کۆتایی کاتی دیاری کراو چی بیریان ماوه بینوسنه وه به خیرایی به هوی ئه وه ی فیرخوازن ماوه ی نزیکه ی یه ک مانگه راهیتانیان له سه ر کارمه یه کان کردوه له کاتی نووسین روژ له دوای روژ شتی زیاتریان بیرده که وته وه تاوای لیته ات له هه ر خویندنه وه یه ک به خیرایه کی زۆر

دهيانخويندهوه زۆرتري شتيان بيردهكهوتتهوه ئەمهش ههستيكي خوڤي لهلای فيرخوازان دورستکردبوو چونكه ههم تهركيزو ههم تيگهشتنيان بهشيويهكي بهرچاو زيادي كردبوو.

تيگهيشتنى تيگست :

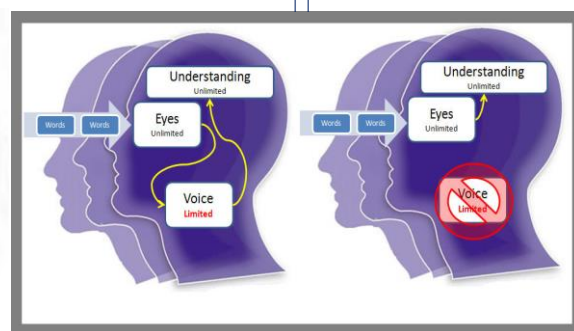
كاتيك دهمانهوهئ شتيك باش تيگهين پيمان دهوتريت لهسهرخو بهتهواوهتي بيخوينهوه، كهچي تويژهران ئەوه دهردهخن كه خيرا خويندنهوه يارمهتي تيگهشتن ديدات. هيواش خويندنهوه نارههتي ديدات بهميشك لهبهرئهوهي ويتهي بهزوويي بهميشك ناگات، بهلام لهكاتي خويندنهوهي خيرا رستهكان بهيهكهوه لهكاتي خوڤي نامهي تهواو بهميشك دهگات (عهزين، 2009، ل106). پروانه ويتهي ژماره (6).

ويته ژماره(6) ئاستي خويندنهوهي تاك له(60)چركه پيشاندهدات بهراوردى دهكات بهتيگهيشتن دهليت ههرچهنده ژمارهي وشههي خويندنهوهي تاك له (60)چركه زياتر بيت ئاستي تيگهشتنيش زياتر دهبيت.

خييراى فيسؤلوزى:

بهپراهيان ئەتواني خوڤ لهسهه خويندنهوهي خيرا پابهيني. كهسيكي خوينههري مام ناوهند ئەتوانيت.(25بو35)وشه له دهقيهك بنوسيتهوه، لهريگاي خويندنهوهي خيرا ئەتوانيت خيراى نوسين زور زياد بكرت (بوزان، 2012، ل157).

Reader	Speed wpm	Comprehension
1 Poor	10-100	30-50%
2 Average	200-240	50-70%
3 Functionally literate	400	70-80%
4 Top 1 in 100	800-1000	80+%
5 Top 1 in 1000	1000+	80+%



دانيشتنى ههوتهم و كوئايى:

تاقيردنهوهي پاشينه (Post test) لهسهه فيرخوازان ئەنجامدرا ههريهك له فيرخوازان بهريژهيهكي بهرچاو خيراى خويندنهوهيان بهريژهي سى بو پينچ هيندهگهشهي كردبووه، سودهكاني تويژينهوه لهسهه دهمي قوتابيانهوه : 1. باشتربووني تهركيز لهكاتي خويندنهوه. 2. زيادبووني سنورى مهوداي بينين لهكاتي خويندنهوه 3. ماندونهبووني چاو لهكاتي خويندنهوه. 4. بههوي چهند هينده گهشهکردن خيراى تامهزوريان بو خويندنهوه زيادي كردوه. 5. كهه بوونهوهي ئاستي لهبيرچوونهوه زيادبووني بيرهاتنهوهي شتهكان 6. زيادبووني ئاستي تيگهيشتن.

4.3 راسنگۆی رواله تی :

راسنگۆی مانای وایه تاقیکردنه وه که پێوانه ی ئهم شته دهکات که بۆی دانراوه وه تاقیکردنه وه ی راسنگۆی ئه وه تاقیکردنه وه یه که پێوانه ی ئه وه کاره دهکات په پێی سپێردراوه نه وه ک شتی تر، (السید، 1979، ل549) به مه بهستی به دهسته هینانی راسنگۆی رواله تی توێژه ران ههستان به دابه شکردنی پێوه ری خویندنه وه ی خیرا وه به رنامه که به سه ر (7) له شاره زایانی پسپۆری بواری په روه رده وه دهرونزانی بروانه پاشکۆی ژماره (1) . له ئه نجامدا ئه وه برگه یه ی که له (80 %) په زامه ندی پسپۆرانی له سه ر بوو قه بول کرا وه به پێچه وانه شه وه برگه که لاده دریت. به لام هیه چ برگه یه ک لانه درا ته نها له لایه ن شاره زایانه وه پێشنیاری هه ندیک گورانکاری بچوکی هه ندیک له برگه کان کرا بروانه پاشکۆی ژماره (2) و خشته ی ژماره (3) .

خشته ی ژماره (3) رێژه ی سه دی رازیوون و رازی نه بوونی شاره زایان له سه ر پێوه ری خویندنه وه ی خیرا

رازی بوون		برگه کان	پێوه ره کان
%	ژماره		
100%	6	1,2,3,4,5	خویندنه وه ی ئاسایی
100%	6	6,7,8,9,10,11,12	خویندنه وه ی خیرا
100%	6	13,14,15,16,17	تیگه یشتن
100%	6	دهقی نوسراوی تاقیکردنه وه ی تاقیگه یی	میژووی خیرا خویندنه وه

5.3 جیگیری پێوه ره که :

بۆ جیه جیککردنی جیگیریه تی توێژه ران ههستان به به کارهینانی شیوازی (تاقیکردنه وه و دووباره تاقیکردنه وه). بۆ ئه مه توێژه ران نمونه یه کیان وه رگرت که ژماره یان (27) قوتابی خویندکاری کچ بوو له به شه ناوخۆیی (18) شوباتی کچان، که لیستی میژووی خویندنه وه ی خیرایی به سه ردا جیه جیککردن و دوای دوو هه فته هه مان لیستی به سه ر هه مان کۆمه له فیرخواز له یه ک کات و باروودوخوا بۆ جاری دووهم جیه جیککرد، ئینجا له دوایی به یاسای پیرسون په یوه ندی نیوان هه ردوو تیسته که ده رهینرا ، که هاوکۆلگه ی په یوه ندیه که بریتی بوو (91 %) که ئه مه ش به هایه کی ئاست بهرز بوو له جیگیریه تی دا .

6.3 جيبه جيكردي پيوهرهكه:

دوای دهرهينانی راستگۆی و جيگيريه تي پيوهرهكه و بهرنامهكه به پيی خستهی ژماره (1) له سه ر نمونهی تويزينه وهكه كه بریتی بوو له يهك گروپی تاقيگهیی كه له (14) فيرخواز پيکهاتبوو بو ماوهی (34) رۆژ كه پيشتر تاقيكردنه وهی پيشينه ئهجامدرا، وه دواتر بهرنامهكه جيبه جيكر او ئينجا تاقيكردنه وهی پاشينه ئهجامدرا، وه به هۆی بهكارهينانی بهرنامهی ئاماری (SPSS) ئهجامهكاني دهرهينران و له بهشی چواره م خرا نه ر وو.

4. رافهی ئهجامهكان و گفتموگۆكردن :

1.4 ئامانجی يه كه م: ئاماده كردي بهرنامهی تويزينه وه له سه ر بنه مای بوچوونه كانی (بوزان، 1971_2018) له سه ر خویندنه وهی خيرا و تيگهيشتن و زيده كردي ژماره ی ووشه كان. ئه م ئامانجه جيبه جيكر او له بهشی سييه می ئه م تويزينه وه يه ئاماژهی پيكر او ه.

2.4 ئامانجی دووهم: زانینی جياوازی ئاماری به لگه داری له نيوان تاقيكردنه وهی پيشينه و تاقيكردنه وهی پاشينه ی يهك گروپی تاقيكردنه وهكه.

خستهی (4) ئهجامی تاقيكردنه وه تائی دوو نمونهی پهيوهست به يه كه وه بو تاقيكردنه وهی پيشينه و پاشينه

گروپی تاقيگهیی	ژماره ی نمونهكه	نيوهندی ژميرهی	لادانی پيوه ر ی	نمره ی ئازاد	به های تائی		ئاستی ئاماری به لگه داری
					تائی ژميردراو	تائی خسته ی	
تاقيكردنه وهی پيشينه	14	170.57	57.8	26	5.99		
تاقيكردنه وهی پاشينه	14	441.64	166.84	26		3.373	به لگه داره (0.001)

به پيی خستهی ژماره (4) دوای ئهجامدانی تاقيكردنه وهی ئه زمونی كه (7) دانيشتنی له خوگرتبوو. هاوكات نمونهی تويزينه وهكه بو ماوهی دانيشتنه كان سو دی له م بهرنامه يه بينوه به پيی ئه و ئامانجانە ی دهرچوو ه

له بهراوردکردنی تاقیکردنهوهی پیشینه و پاشینهی گروپی تاقیکردنهوهدا . وه به بهکارهیتانی ئامرازی ئاماری (تائی بۆ دوو نمونهی پهیوهست بهیهکهوه) ده رکهوت که بههای تائی ژمیردراو (5,99) گه وره تره له بههای تائی خستهیی (3,373) له ئاستی ئاماری بهلگهداری (0.001) . واتا گوراوی سهربهخۆ که (خویندنهوهی خیرایه) کاریگهری هه بووه له سهه (تیگه یشتن و زیده کردنی ژماره ی وشه کان) ، بهم جوړه گریمانهای سفری تاقیکردنهوه که په تده کریتته وه که ده لئ جیاوازی بهلگهداری نیه له نیوان بههای نیوهندی ژمیری تاقیکردنهوهی پیشینه و تاقیکردنهوهی پاشینهی گروپی تاقیکردنهوه . ههروهه دانیشتهکان چه ندین کارامهیی له خوگرتبوو که راستهخۆ کاریگهری زۆرباشی له سهه ده رئه نجامی توژیته وه که هه بوو ئه ویش بریتی بوو له سهی بواری (خویندنهوهی خیرا . تیگه یشتن، زیده کردنی ژماره ی وشه کان) ههروهه ژماره یه ک راهیتان له سهه به هیزکردنی ماسولکه ی چاو زیادکردنی سنوری ئاسۆی بینایی چاو ئه نجامدرا ، هاوکات رۆژانه بۆ ماوه ی یه ک کاتژمیرئه رکی ماله وه ده درا به ، هه موو ئه و هوکارانه بووه هۆی ئه وه ی نمونه ی تاقیکردنه وه که ده رئه نجامیکی باش به ده ست بهیینی .

ئه مانه ی له سهه روه ئاماژه ی پیکراوه هۆکار گه لیکه به هیزبوون بۆ ئه وه ی توژیته ران بتوانن ده رئه نجامیکی باش له توژیته وه که به ده ست بهیین . هاوکات توژیته ران به پشت به ستن به پینماییه کانی قوتابخانه ی (تونی بوزان) که ناوبراو به پیشهنگی جیهان له بواری خیراخویندنه وه ده ستنیشان ده کریت ، توانیان راهیتانه کان به سهرکه وتوویی ئه نجام بدن . کاتیک مندالان فییری خویندنه وه ده بن به زۆری په نجه یان له سهه نوسینه که داده گرن په نجه یان له گه ل چاویان به سهه هیله که دا ده جولینن . ئیمه و ماموستایان واده زانین ئه مه کاریکی هه له یه ئه لپین نابج په نجه کانتان بخه نه سهه لاپه ره که . ئه مرۆکه ده رکه تووه قسه ی ئیمه هه له بووه ئه وان راستبوونه . چونکه ئاماژه یان په نجه چاو له گه رانه وه سهرگه ردانبوون له سهه دیره کان ده پاریزیت ئیستا یه که م کارامه یی یه که پیوسته به کاربهییت (بوزان، 2018، ل 72 بۆ 76) بۆ پیوانه کردنی توانایی (60 چرکه) به پیی دیاریکردنی ئه م کاته ژماره ی ئه م وشانه دیاری ده که یین که له م ماوه یه دا خویندومه مانه ته وه پیوسته ئه م کارامه یانه ی خواره وه ئه نجام بدرین :

1. قوتابی ماوه ی یه ک خوله ک ده ست ده کات به خویندنه وه ، دواتر پیوسته خالی ده ستپیک و کوتای ده ست نیشان بکات . 2. بۆ پیوانه کردنی پیوسته ژماره ی وشه کانی سهی دیر بژمیردین که فیرخواز خویندویه ته وه . 3. ئه م وشانه دابه شی سهی بکرین بۆ ئه وه ی ژماره ی ناوه ندی وشه کانی هه ر دیریک بدوزریتته وه . 4. ده بیت ژماره ی ئه و دیرانه بژمیریت که له خوله کیدا خویندویه ته وه . 5. ناوه ندی ژماره ی وشه کانی هه ر دیریک لیکدانی ژماره ی دیره کان بکه ن ، ئه و ژماره یه به ده ست دیت که یه کسانه به ژماره ی ئه و وشانه ی له (60) چرکه خویندویه ته وه . (بوزان، 2018، ل 81) زیاد کردنی خیرایی بینین به پیی که م کردنه وه ی خیرایی کات ئه گه ر هاتوو کاتی خویندنه وه ت ریکخست و دیاریتکرد و دابه شتکرد به سهه یه که ی کاتی گونجاو له سهه رته ی ده ستکردن به خویندنه وه . ئه م ریک خسته که زۆرگرنکه بۆت دیاری ده کات چه ند توانایی خیرایت هه یه له کاتی بینینی وشه ئه مه سه ره رای ئه وه ی ورده وه رده توانای یاده وه ریشته فراوان ده کات . (بوزان، 2012، ل 136)

راسپارده:

تويژهران له ژير رۆشنایي ئه نجامدانی تويژينه وه كه ئه م راسپاردانه ئاراسته ی لایه نی په یوهندی دار ده كه ن:

1. واباشه ههردوو وهزارهتی پهروهرده و خويئدنی بالا گرنگی به کارامه یی و ستراتیژیه کانی خويئدنه وه ی خیراو تیگه یشتن و زیده کردنی وشه کان بدن ئه ویش له ریگای سیمینارات و وۆرکشۆپ و خولی تایبته به م بوارانه له ناوهنده ئه کادیمیه کان ، به تایبته تی له زانکۆکانی هه ریم .

2. داوا له زانکۆکانی هه ریم ده كه یین به تایبته تی زانکۆی سه لاهه ددین/ هه ولیر كه گرنگی زیاتر به و قوتابی خويئدکارانه بدات كه له كۆمه لگای ناوخویي نیشه جین ، كه کاتیکی باشیان هه یه ده توانریت له ریگای بانگیشه کتردنی راهینه ران و پسپۆران و شاره زانی دهروونی، ژینگه یه کی دهروونی و رۆشنیبری و ئه کادیمی باش بۆ فیرخوازان فه راهه م بکه ن . 3 داواکارین كه وانه پراکتیکیه کان زیاتر گرنگی پیبدریت له هه موو ناوهنده کانی خويئدن ، به تایبته تی پراکتیکیه کانی خويئدنه وه ی خیرا .

پیشنیا: تويژهران ئه م پيشنیارانه دهخه نه پروو

1.-ئه نجامدانی تويژينه وه ی خويئدنه وه ی خیرا و تیگه یشتن و زیده کردنی وشه کان بۆ ئاستی سه ره تایی به گشتی له سه ر فیرخوازان قوتابخانه کان ئه نجام بدریت.

2.-ئه نجامدانی تويژينه وه ی خويئدنه وه ی خیرا و تیگه یشتن و زیده کردنی وشه کان بۆ ئاستی پیگه یشتوان له سه ر ئه و كه سانه ی پیشته ر ئاشنايه تیان له گه ل بابه تی خیرا خويئدنه وه هه بووه به شداریان له خوله کان یان تويژينه وه تایبته به م بواره کردوه.

3.-ئه نجامدانی تويژينه وه ی خويئدنه وه ی وینه یی (فۆتۆ ریدینگ) بۆ فیرخوازان قوتابی ماسته ر و دکتۆران چونکه پیوستی به که سی پسپۆر لیکۆلینه وه ی ورد هه یه هه لستن به ئه نجامدانی بابه تیکی گرنگی له م شیوه یه .

Speed Reading and its impact on Understanding and Increasing the number of words(experimental research)

Moaid Ismail Jarjis

Department of Educational and Psychological Counseling, College of Education, University of Salahaddin – Erbil, Kurdistan Region - Iraq.

E-mail: moaid.jarjis@su.edu.krd

Bazyan Satar Khafur

Department of Educational and Psychological Counseling, College of Education, University of Salahaddin – Erbil, Kurdistan Region - Iraq.

E-mail: bazyanbarznji10@gmail.com

Abstract :

In the current empirical research, the researchers aimed to prepare a scale and program on rapid reading and its impact on understanding and increasing the number of words as it went (Tony Buzan, 2011 - 2018). The program was based on a sample consisting of (14) equal female students in terms of age, sex, social status and level of education, as one experimental group of students of the internal section (18) at the University of Salahaddin - Erbil. The importance of the current empirical research is that reading fast teaches students to learn new ways of reading and understanding and increasing the number of words, and left the previous misconceptions in reading and understanding, which we learned from childhood in schools, where it was an obstacle to reading fast and understanding and increase the number of words and benefit from the effort and time as well. The accuracy of the visual reliability and the stability of the method test and re-test were verified. The apparent of the visual reliability was 100% and the stability coefficient was 91%. The pre-test was carried out on the experimental group and the program was applied to them and then the post-test was performed on them. Statistical analysis of the social sciences (Spss) showed the results: 1. Prepare a rapid reading program 2. There is a statistically significant difference between the arithmetic mean value of the pre- test and the post-test, in favor for the post-test in degree of freedom (26) at the level of statistical significance (0.001) This means that the independent variable (Quick Reading Program) has an effective effect on the dependent variables (understanding and increasing the number of words). In the light of the results, the researchers presented some recommendations and suggestions.

Key words: Speed Reading , Understanding & increase the number of words, female students of the internal section (18) at the University of Salahaddin - Erbil.

القراءة السريعة وتأثيرها على الفهم وزيادة عدد الكلمات (بحث تجريبي)

مؤيد إسماعيل جرجيس

قسم الارشاد التربوي و النفسي، كلية التربية، جامعة صلاح الدين- أربيل، اقليم كردستان - العراق

البريد الإلكتروني: moaid.jarjis@su.edu.krd

بازيان ستار غفور

قسم الارشاد التربوي و النفسي ، كلية التربية، جامعة صلاح الدين- أربيل، اقليم كردستان - العراق

البريد الإلكتروني: bazyanbarznji10@gmail.com

ملخص البحث:

استهدف الباحثان في البحث التجريبي الحالي إعداد مقياس و برنامج حول القراءة السريعة وتأثيرها على الفهم وزيادة عدد الكلمات ، حسب ماذهب اليه (توني بوزان، 2011 - 2018) . وطبق البرنامج على عينة مكونة من (14) طالبة (متكافئة من حيث العمر والجنس والحالة الإجتماعية والمستوى الدراسي) ، كمجموعة تجريبية واحدة من طالبات القسم الداخلي (18) شباط في جامعة صلاح الدين- أربيل. ويكمن أهمية البحث التجريبي الحالي في أن القراءة السريعة يعلم الطلبة على تعلم أساليب جديدة للقراءة والفهم وزيادة عدد الكلمات، وترك الأساليب الخاطئة السابقة في القراءة والفهم والذي تعلمناها منذ الصغر في المدارس ، حيث كانت عائقاً أمام القراءة السريعة والفهم وزيادة عدد الكلمات . بالإضافة الى الإستفادة من الجهد والوقت أيضاً. وقد اعتمد الباحثان على إعداد مقياس للقراءة السريعة والفهم وزيادة عدد الكلمات. وقد تم التحقق من الصدق الظاهري والثبات بطريقة الإختبار وإعادة الإختبار، وكانت نسبة الصدق الظاهري هي (100٪) وقيمة معامل الثبات هي (91٪). وقد أجريت الإختبار القبلي على المجموعة التجريبية الواحدة ، ثم تطبيق البرنامج عليهم ، ومن ثم أجريت الإختبار البعدي عليهم. ومعالجة البيانات إحصائياً باستخدام الحقيبة الإحصائية للعلوم الإجتماعية (Spss) أظهرت النتائج : 1. إعداد برنامج للقراءة السريعة 2. وجود فرق دال إحصائياً بين قيمة المتوسط الحسابي للإختبار القبلي والإختبار البعدي، لصالح الإختبار البعدي بدرجة الحرية (26) عند مستوى الدلالة الإحصائية (0,001) وهذا يعني بأن المتغير المستقل (برنامج القراءة السريعة) ذو تأثير فعال على متغيري التابع (الفهم وزيادة عدد الكلمات) . وفي ضوء النتائج قدم الباحثان بعض التوصيات والمقترحات.

الكلمات الدالة: القراءة السريعة ، الفهم وزيادة عدد الكلمات ، طالبات القسم الداخلي 18 شباط في جامعة صلاح الدين-أربيل.

سه رچاوه كان:

أبو عكر ,محمد(2014) برنامج قرائى حاسوبى لتتيمه مهارتى السرعة والفهم لى تلاميذ المرحلة الاعدايه (رساله دكتوراه غير منشوره).جامعه قناه السويس ،الاسماعليه أبو علام،رجاع(2010) مناهج البحث فى العلوم النفسيه والتربويه،القاھيره دار النشرللجامعات.

ثارت ،مه ليح(2018).-خويندنه وهى خيرا ، و:دوستى عوسمان،چاپخانهى ناوهندى بلاوكراوهى ئارا،سليمانى.

بوزان،تۆنى(2012).ميشك به كارهينانى توانا بيسنوره كان.وهرگيرانى بهختيار ئه حمد. چاپخانهى گهنج،سليمانى.

بوزان، تۆنى(2018).-ميشك به كاربهينه...وهاوار كهريم،چاپخانهى گهنج،سليمانى.

البرقعاعوي،جلال عزيز فرمان وأحمد،حامد شهاب(2016).فاعلية مهارات القراءة السريعة لمادة المطالعة في الفهم القرائي عند طلاب الصف الخامس العلمي، كلية التربية الأساسية/جامعة بابل. مجلة كلية التربية الأساسية للعلوم التربوية والإنسانية/جامعة بابل، العدد/26 ، نيسان/ 2016 .

وود،إفلين (2009). مهارات القراءة السريعة. ترجمة: هند رشدي . القاهرة . كنوز للنشر والتوزيع.

يونس، فتحي(2001). استراتيجيات تعليم اللغة العربية في المرحلة الثانوية، مطبعة الكتاب الحديث، القاهرة.

المصري،هالة اسماعيل(2017) فعالية برنامج الكتروني لتنمية مهارتى السرعة والفهم القرائى لى تلميذات الصف الرابع الاساسي بغزه، في كلية التربية،جامعة الإسلامية بغزة رساله ماجستيرغير منشورة.

نعيمه،رشدى أحمد(٢٠٠١). منا هج تدريس اللغة العربية بالتعليم الاساسى. مصر: دار الفكر العربى.

السيد، فؤاد البهي (1979). علم النفس الإحصائي وقياس العقل البشري. ط3، دار الفكر العربي.

السلتي، فراس (2008). فنون اللغة (المفهوم، المهام، مقدمات البرامج التعليمية). ط1. عالم الكتاب الحديث للنشر.

سلام، علي (2004). استراتيجيات استيعاب المقروء لدى القارئ العربي وعلاقتها بكل من المستوى التعليمي والجنس ونوع النص. مجله التربية. جامعة الأزهر .

عزیز، پریاز (2009). وهرگیزان و ئاماده کردن- فیروونی سه رکه توو، چاپخانه ی موکریان، هه و لیر.

عبد الحميد، أيمن (2015). فعالية استراتيجية التعليم المباشر في تنمية بعض مهارات الفهم القرائي لتلاميذ ذوي صعوبات التعليم. مجلة التربية الخاصة والتأهيل مؤسسة التربية والتأهيل المصري.

. عبدالرحمن , هدى (2003). إستراتيجيات الفهم القرائي لدى طلاب الجامعة وعلاقتها بإهتمام القرائي .كلية التربية , جامعة جنوب الوادي بسوهاج.

الشديقات، اشجان و أبو النادي (2017). اثر استخدام استراتيجيه خرائط المفاهيم في تنمية مهارات الفهم القرائي ابداعي لدى تلاميذ الصف السادس الابتدائي في المملكة العربية السعودية، مجله كليه التربية جامعة بنه.

شينفرد، بيتر وميشيل ، جريجوري (2006). القراءة السريعة، ترجمة : احمد هوشان.

شحاتة، حسن والنجار، زينب (2003). معجم المصطلحات التربوية والنفسية. ط1 , مصر : الدار اللبنانية للنشر والتوزيع .

شيفهرد، پيتر (2011). -خويندنه وهی خيرا...چۆن به وپهړی تيگه يشتنه وه خيرايمان له خویندنه وه زياد بکه ين، و: به ختیار ئه حمه د، چاپخانه ی گه نج، سلیمان.

الشرقاوي, محمود(2009). أسرار القراءة السريعة, ط 1, دار أجيال للنشر , القاهرة .

Alarfaj,Abeer.& Alshumaimeri, Yousif (2011). The effect of a suggested training program on reading speed and comprehension of Saudi female university students Procedia - Social and Behavioral Sciences 31 (2012) 612 – 628 .

Buzan , Tony. (1971). The Speed Reading Book . published by BBC Worldwide Limited.

Rayner,Keith. & et al (2016). So Much to Read, so Little Time: How Do We Read, and Can Speed Reading Help Psychological Science in the public Interest (Volume 11,Number 1) , first published January 14. 2016.

Snow,Catherine E.(2002).Reading for understanding:toward a research and developmen .

program in reading comprehension.the office of Education Research and Improvement (OERI), U.S. Department of Education.

Suzanne,Sackstein.& et al(2015). Are e-books effective tools for learning? Reading speed and comprehension: iPad®i vs. paper . South African Journal of Education, Volume 35, Number 4, November 2015.

Wallot,Sebastian. & et al (2014). The Role of Reading Time Complexity and Reading Speed in Text Comprehension. Journal of Experimental Psychology, Learning, Memory, and Cognition, 2014, Vol. 40, No. 6, 1745–1765.

پاشکۆی (1) ناوی شاره‌زایانی پێوه‌ری خیرایی خویندنه‌وه و به‌رنامه‌که.

ژ	نازناوی زانستی	ناوی سیانی	شوینی کار
1	پرۆفیسۆری یاریده‌ده‌ر	محمد محی الدین صادق	کۆلیژی په‌روه‌رده زانکۆی سه‌لاحه‌دین-هه‌ولیر
2	پرۆفیسۆری یاریده‌ده‌ر	د.فه‌ره‌اد علی	کۆلیژی بنیات زانکۆی سه‌لاحه‌دین-هه‌ولیر
3	پرۆفیسۆری یاریده‌ده‌ر	د.پێزان علی أبراهیم	کۆلیژی ئاداب زانکۆی سه‌لاحه‌دین-هه‌ولیر
4	مامۆستا	د.ئاراس هه‌کیم ره‌زا	کۆلیژی بنیات زانکۆی سه‌لاحه‌دین-هه‌ولیر
5	مامۆستا	د.دارا مشیر ئیبراهیم	کۆلیژی بنیات زانکۆی سه‌لاحه‌دین-هه‌ولیر
6	مامۆستای یاریده‌ده‌ر	جیران سه‌باح عبودلا	کۆلیژی بنیات زانکۆی سه‌لاحه‌دین-هه‌ولیر
7	مامۆستای یاریده‌ده‌ر	نه‌وزاد ئیسماعیل حوسین	کۆلیژی بنیات زانکۆی سه‌لاحه‌دین-هه‌ولیر

پاشکۆی ژماره (2)

زانکۆی سه لاهه دین-هه ولیر

کۆلیژی پهروه رده

بهشی رینمای پهروه ردهیی و دهروونی

راپرسی رای شاره زایان بۆ چاکسازی له برهگه کانی پیوه ری خویندنه وهی خیرا کاریگه ری له سه ر تیگه یشتن و زیده کردنی ژماره ی ووشه کان.

مامۆستای به ریز..... سلو ریز.....

تویژه ران هه لدهستن به نه نجامدانی تویژینه وه که یان به ناو نیشانی (خیرا خویندنه وه کاریگه ری له سه ر تیگه یشتن و زیده کردنی ژماره ی وشه کان له لای قوتاییانی زانکۆ) بۆ نه و مه به سه ته تویژه ران هه لدهستن به نه نجامدانی تویژینه وه که یان به شیوازی تاقیگه یی (خویندنه وهی خیرا له ماوه ی یه ک خوله ک و به ره وه خواری به ره به ره) به به کاره یسانی پیوه رو به رنامه یه ک که تویژه ران ئاماده یان کردبوو به پشت به ستن به بیرو بۆچوونی (بوزان 1971 – 2018). که به م شیوه یه پیناسه ی کردوه " ره وه ندیکه لایه نه کانی تیدا لایه نی ده ره کی و ناوه کی ده گه نه هاوسه نگی، به تایبه ت له ناسین و کیشکردن تیک به ستن و به یاد سپاردن و به یاد هینانه وه. " دوا ی سه رنجدان که ئیوه شاره زایی و نه زموونی زانستیان له م بواره دا هه یه، ئیمه وه ک تویژه ران داوا له به ریزتان ده کم رای خۆتان ده ربپن به رامبه ر راستی نه م پیوه ره ی له به ر ده ستانه، دیاری کردنی نه و چاکسازیانه ی که له بۆ پیوه ره که پیوسته، بۆ نه و مه به سه ته ش نیشانه یه راست (√) له شوینی تایبه ت کراو بۆی دابنن. نه گه ر بزانه جیگه وه کانی ولامدانه وه پیکه اتوون له (به لی، نه خیر) له گه ل ریز و سوپاس.

ژماره	لایه نه کانی بره گه کان	به لی	نه خیر
1	<p>خویندنه وهی ئاسایی</p> <p>1- ئایه پیت وایه وشه وشه خویندنه وه ده بیته هوی ئاسان تیگه یشتن؟</p> <p>2- هیواش خه ویندنه وه و وه ستان له سه ر وشه ی فه ره نگی (ئاشانانه بووه کان) ده بیته هوی بیزار بوونت له کاتی خویندنه وه؟</p> <p>3- ئایا به کاره یسانی زیاتر له هه ستیک له (5 هه سه ته که) ده بیته هوی زیاد بوونی ئاستی ته رکیز و</p>		

		<p>تیگه‌یشتن؟</p> <p>4- ئه‌گه‌ر زۆر بخوینینه‌وه میشکمان ماندوو ده‌بیت</p> <p>5- پیتوایه هیواش خویندنه‌وه ده‌بیته هۆی تیگه‌یشتنی باستر؟</p>	
		<p>خویندنه‌وه‌ی خیرا</p> <p>6- ئایا پیتوایه خویندنه‌وه‌ی خیرا ده‌بیته هۆی چربونه‌وه‌ی ته‌رکیزو زیاد کردنی ئاستی تیگه‌یشتن؟</p> <p>7- ئایا خویندنه‌وه به‌ ده‌نگ و لیوه‌کان ده‌بیته هۆی سنوردارکردنی خویندنه‌وه؟</p> <p>8- ئایا پیتوایه به‌کاره‌یتانی ئاماژه (په‌نجه/قه‌له‌م) له‌ کاتی خویندنه‌وه ده‌بیته هۆی زیاد کردنی خیرای خویندنه‌وه‌ت؟</p> <p>9- پیتوایه هیواش خویندنه‌وه ده‌بیته هۆی تیگه‌یشتنی باستر؟</p> <p>10- پیتوایه خویندنه‌وه‌ی خیرا تامه‌زرۆی و چیژ بو خویندنه‌وه زیاد ده‌کات؟</p> <p>11- پیتوایه ئه‌و که‌سه‌ی خیرا خوینیته‌وه ئه‌توانیت هه‌موو باب‌ه‌تیک به‌خیرای بخوینیته‌وه؟</p> <p>12- پیتوایه ته‌نها ئه‌و باب‌ه‌ته‌ی بو کات به‌سه‌ر بردنه خیرا ده‌خویندریته‌وه</p> <p>تیگه‌یشتن:</p> <p>13- پیتوایه ده‌سته‌واژه خویندنه‌وه ده‌بیته هۆی تیگه‌یشتنیکی باستر؟</p> <p>14- پیتوایه هه‌تا خیرا تر بخوینینه‌وه ئاستی تیگه‌یشتنمان زیاتر ده‌بیت؟</p>	2

	<p>15- ئایا تهکنیکهکانی خیرا خویندنهوه به کاربهینین ئاستی تیگه‌یشتنمان زیاتر ده‌بیت؟</p> <p>16- ئایا خویندنهوه‌ی خیرا ده‌بیته هۆی کهمکردنهوه‌ی بیربلاو و زیاد کردنی ته‌رکیز؟</p> <p>17- پیتوايه ئە‌گەر که‌سیک پێشتر کتیبی زۆری نه‌خویندبیته‌وه ناتوانی له‌ریگای خویندنهوه‌ی خیرا باش تی‌بگات؟</p>	3
--	---	---

میژووی خیرا خویندنهوه : (ده‌قی نوسراوی تاقیکردنه‌وه‌ی تاقیگه‌یی ، که‌بۆ خویندنه‌وه‌ی خیرا به‌کارهاتوه) :-

میژووی گه‌شه‌سه‌ندی خویندنه‌وه‌ی خیرا ده‌گه‌ریته‌وه بۆ ئە‌هوکاته‌ی بلاوکراوه‌کان زۆر له‌ توانای خوینەر به‌رزتربوو که‌ بتوانیت بیانخوینیته‌وه،خووله‌ سه‌ره‌تایه‌کانی خویندنه‌وه‌ی خیرا، زیاتر پشتی به‌و زانیاریان ده‌به‌ست که‌ هیزه‌ چه‌کداریه‌ ئاسمانیه‌کان بلاویان ده‌کرده‌وه، پلانداریه‌رانی لی‌هاتووی هی‌زی ئاسمانی درکیان به‌وه‌ کردبوو که‌ هه‌ندیک له‌ فرۆکه‌وانه‌کان نه‌یان ده‌توانی ئە‌و فرۆکانه‌ لێک جیاکه‌نه‌وه که‌ له‌مه‌ودایه‌کی دیاریکراو له‌ کاتی فرین ده‌که‌وتنه‌ به‌رچاو، ئە‌م که‌موکوپیه‌ش له‌ کاتی جه‌نگ به‌خراب ده‌شکایه‌وه زه‌رد و زیانی گه‌وره‌ی لیده‌که‌وته‌وه دواتر شاره‌زیان له‌ بواری ده‌رونزانی و په‌ره‌وه‌رده‌یی بۆ چاره‌سه‌رکردنی ئە‌م کێشه‌یه‌ گه‌شه‌یان به‌ ئامی‌ریکا به‌ ناوی(تاکیس‌تۆس‌کۆب) یان زه‌ره‌بینی خیرا، ئە‌م ئامی‌ره‌ له‌سه‌ر په‌رده‌یه‌کی گه‌وره‌ بۆ چه‌ند چرکه‌یه‌ک وینه‌ی پێشان ده‌دا، سه‌ره‌تا ئامی‌ره‌که‌ وینه‌ی فرۆکه‌ی گه‌وره‌و هاو‌رپی و دوژمنانی به‌خاوی نمایشده‌کرد، دواتر ورده‌ ورده‌ وینه‌کان بجوک ده‌کرانه‌وه و خیرای تی‌په‌رینی وینه‌کان زیاد کران بۆ یه‌ک له‌سه‌ر پینچ سه‌دی چرکه‌یه‌ک، بۆیان ده‌رکه‌وت مرۆقی ئاسایی که‌ راهینانی پیکراوه‌ ده‌توانیت جیاکاری له‌نیوان وینه‌کان بکات ئە‌و وینه‌انه‌ بناسیته‌وه که‌ به‌ ئامی‌ره‌که‌دا تی‌په‌ریوه، پلان داری‌ژه‌ران به‌پشت به‌ستن به‌م بۆچوونه‌ هه‌ولیان دا ئە‌م زانیاریانه‌ له‌سه‌ر خویندنه‌وه‌ پیاوه‌ بکه‌ن، هه‌مان ره‌وش و که‌رسته‌یان به‌کارهینا له‌ خویندنه‌وه‌ بۆیان ده‌رکه‌وت خیرای خویندنه‌وه‌ ورده‌ ورده‌ زیاد ده‌کات تاگه‌یشته‌ ئە‌وه‌ی له‌ یه‌ک داگیرسانی نمایش چوار وشه‌ له‌ماوه‌ی یه‌ک له‌سه‌ر پینچ سه‌دی چرکه‌یه‌ک به‌ فی‌رخواز پێشان ده‌دا، راهینراوان توانیان وشه‌کان بناسنه‌وه، به‌په‌شت به‌ستن به‌م داتایانه‌ زۆربه‌ی هه‌ره‌زۆری خوله‌کانی راهینان پشتیان به‌خوله‌کانی خویندنه‌وه‌ی خیرا به‌ست له‌سه‌ر ئامی‌ری تاکیس‌تۆس‌کۆب، بۆ پیاوه‌ کردنی ئە‌م شیوازه‌ کاغه‌زی به‌یانی ده‌دا به‌قوتابیان که‌ دابه‌شکراوه‌ به‌سه‌ر چه‌ند یه‌که‌ یه‌ک و له‌ ده‌ وشه‌ پیکهاته‌وه به‌شیوه‌ی پله‌ به‌

پله له (100) وشهوه دهگاته (400) وشه له خولهکێکدا، زۆربوی فێرخوازان توانیان له خولهکێکدا خێرایان له (200) وشهوه بگهیهنه (400) وشه ورده ورده ئهم بابته پهرهی سهند، دواتر ئهم بابته بهشیوهیهکی ئهکادیمی له سالی (1940) له زانکۆی هارفارد فیلمی پهروهدهیی لهسهه خویندنهوهی خیرا ئاماده کرا وهک بابتهتیکی وانهکان له زانکۆ دهخوینرا، دواتر له کوتای سالی پهناجاکان بو یهکهمجار مامۆستایهک به ناوی ئیقڵین وه کتیبیکی بلاوکردهوه بو یهکهمجار دهسته واژهی خویندنهوهی خیرای به کارهینا، ئیقڵین ود له زانکۆی هار وارد) له ریگای سیمینارهوه خهلکی فیری خویندنهوهی خیرا دهکرد، تا وای لیهاهات توانی له ریگای تهکنیکهکانی خویندنهوهی خیرا، توانی وا له جۆن کهندهی به خیرای زیاتر له (3000) وشه له خولهکێکدا بخوینیتتهوه، له ئیستادا ئهم بابته بهشیوهیهکی بهرچاو پهرهی سهندوه له قوتابخانی تایبته به خویندنهوهی خیرا سالانه دهیان ههزار قوتابی فیری تهکنیکهکانی خویندنهوهی خیرا دهکرین.